چەپی ئەمەریکای لاتین و هەڵبژاردنەکانی مەکسیك ...عەلی مەحمود محەمەد

لە سێ ساڵی رابردوودا, چەپەکانی دوای 12 ساڵ لە فەرمانڕەوایی لە بەشی زۆری وڵاتانی ئەمەریکای لاتین, توشی شکستی یەك لە دوای یەك بوونەوە, ئەگەر کودەتاکانی هندۆراس و پاراگوای لەدەربکەین, لە شیلی و ئەرجەنتین و گیانا و پیرۆ لە دەسەڵات دور خرانەوە لە رێگای سندوقەکانی دەنگدانەوە, لە ئیکوادۆر کودەتایەکی ناوخۆیی ئەنجامدرا لە ناو خۆزانی چەپەکانەوە, لە بەرازیل بە کودەتا راستگەراکان پارتی کرێکارانیان لە دەسەڵات دەرکرد و سەرۆکی پێشووی وڵاتیشیان خستە زیندانەوە, لە نیکاراگوا و پۆلیڤیا و فەنزوێلا راستگەراکان بە شێوازی جۆراو جۆر لە هەوڵی نانەوەی پشێوین ..... .

بە پێچەوانەی ئەوروپای رۆژهەڵاتەوە کە پارتە کۆمۆنیستەکان لە دەسەڵات دور خرانەوە, لە راست خۆیان وەك هێز توانەوە, کەچی لە ئەمەریکای لاتین پاش شکستە هەڵبژاردنیەکان پارتە چەپگەراکان بە گوڕو هێزو وزەی زیاترەوە دێنەوە مەیدان, لە ئەرجەنتین یەك چرکە سات گۆڕەپانی پلازا دی مایۆیان بەجێ نەهێشت, لە شیلی بەردەوام بوون لە حەراکی شەقام, لە هندۆراس وێڕای فرت و فێڵ و ساختەکارییەکانی هەڵبژاردن و ئەنجامدانی کودەتا چەپەکان بە پشو درێژییەوە بەردەوامن, لە بەرازیل وێڕای ئەوەی لولا لە زیندانە هەشتا لە راپرسییەکان دەری دەخات بە فرسەخ لە پێش دووەم کاندیدەوەیە, لە هەمووی دڵخۆشتر دوایین هەڵبژاردنی کۆڵۆمبیاو مەکسیکە, لە کۆڵۆمبیا کاندیدی چەپ غۆستاف بیدرۆ لە بزوتنەوەی کۆڵۆمبیای مرۆڤایەتی لە خولی دووەمی هەڵبژاردنی سەرۆکایەتی وڵات, توانی 41,8%ی دەنگەکانی بێنێتەوە, ئەمەش یەکەمجار بوو چەپ لە کۆڵۆمبیا ئەنجامی وا لە هەڵبژاردنەکان بەدەست بهێنێت, مەکسیکیش کە بابەتی ئەمجارەمانە, لە هەڵبژاردنی 1 ی یۆلی دا , سەرتاپای هەرەمەکانیان بە سور نەخشاند, بەشێوەی گشتی لە تەواوی وڵاتانی ئەمەریکای لاتین و کاریبی چەپ ئەگەر لە دەسەڵاتدا نەبێت ئەوا ئۆپۆزسیۆنی سەرەکییە, ئەگەر هێزی یەکەمی وڵاتەکانیان نەبن, ئەوا دووەمن.

لە ئەمەریکای لاتین راستگەراکان بە ئەندازەیەك لە هێزی چەپ دەترسن, کەوتونەتە چەوساندنەوەی سیاسی سەرکردە چەپگەراکان لەوانە خاتوو کریستینا فرنادیز لە ئەرجەنتین, لۆلا دا سلیڤا لە بەرازیل, ڕافائیل کۆریا لە ئیکوادۆر, چەپ هەر بەوەندەوە نەوەستاو لەو وڵاتانە قەتیس نەما, پەڕیەوە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا و ئەلێکساندریا ئۆکاسیۆ کۆرتیز تەمەن 28 ساڵە بووە کاندیدی دیموکراتەکان لە شاری مەزنی نیویۆرك بۆ پەرلەمانی ئەمەریکا,دوای ئەوەی لە هەڵبژاردنی ناوخۆیی دیموکراتەکان سەرکەوت بەسەر جۆزیف کرۆلی پەرلەمانتاری دیموکرتەکان, کە بۆ ماوەی 10 خول پەرلەمانتاری بازنەی هەڵبژاردنە, خاتوو کۆرتیز خۆی بە سۆسیالست و لایەنگری بیرنی سادەرز کاندیدی پێشووی سەرۆك کۆماری ئەمەریکا دەزانێت, ئەو ئەندامی پارتی سۆسیالست دیموکراتی ئەمەریکایە کە خاوەند 47000 ئەندامە, تەنها لە نێوان 20 بۆ 26ی یۆلی هەزار ئەندامی زیادیکردووە, ئەمەش دەربڕی پەیوەست بوونی خەڵکە بە بیری سۆسیالزمەوە.

مەکسیك بەرەی شەڕ

مەکسیك دووەم هێزی ئابوورییە لە ئەمەریکای لاتین دوای بەرازیل و ژمارەی دانیشتووانی 123675325 کەس,داهاتی تاکی 9304 دۆلارە لە ساڵێکدا,بەمەش مەکسیك لە ریزی 69یەمینی جیهاندایە لە روی داهاتی تاکەوە,ئابوورییەکەشی لە ریزی پانزەهەمینی پلەبەندی جیهاندایە, کۆی گشتی داهاتی نەتەوەیەکەی 1,149,239 ترلیۆن دۆلارە, لە نایەکسانی لە دابەشکردنی سەروەت و سامان لە ریزی 68یەمینی جیهاندایە, لە گەشەی مرۆیی لە ریز بەندی 77ەمینی جیهاندایە,لە گەندەڵیدا لە پلە بەندی 123مینی جیهانیدایە لە کۆی 176 وڵاتی جیهان.

لە لە 3 دەیەی رابردوودا هێزی کڕینی مەکسیکییەکان بەڕێژەی 80% دابەزی, وێڕای گەشەی ئابوری وڵات, بەشی زۆری دەستکەوتی گەشەی ئابووری وڵات بۆ 1%ی کۆمەڵگا رۆیی, 99%یش ڕۆژ لە دوای ڕۆژ ئاستی ژیانیان لە دابەزینیدایە. پانتایی خاکی مەکسیك وەك بەرەیەکی بەرفراوانی جەنگی بەردەوامە, پارساڵ 26 هەزار کەس تیایدا کوژرا, لە 10 ساڵی رابردوودا کۆی گشتی 200 هەزار کەس کوژراوە, تەنانەت مەکسیك بە ڕۆژنامەنووسان و چالاکوانانی چەپ وەك بەرەی پێشەوەی جەنگ وایە, تەنها لە بانگەشەی ئەمجارەی هەڵبژاردندا 523 کەسایەتی سیاسی و کاندید کوژران.سستەمی سیاسی وڵات تەواو گەندەڵە, هاووڵاتیان متمانەیان بە سستەمی سیاسی وڵات نەماوە, تەنها 2%ی

هاووڵاتیان متمانەیان بە دیموکراسی بوونی سستەمی سیاسی مەکسیك هەیە, تەزویر و دەنگ کڕین و تەمویلی کارتلەکانی مادە هۆشبەرەکان رەوتی هەڵبژاردنەکان دیاریدەکەن.

سەرکەوتنی چەپ

لەبەز ئۆبرادۆر ناسراو بە ئەمیلۆ کاندیدی چەپی براوەی ئەمجارەی سەرۆك کۆماری مەکسیك, دووجاری پێشوتر شانسی خۆی لە هەڵبژاردنی سەرۆك کۆماری تاقیکردەوە, لە هەڵبژاردنی ساڵی2006 دا رێژەی 35,3%ی دەنگەکانی هێنایەوە لە بەرامبەردا فلیپ کالدیرۆنی سەرۆکی پێشوو کە 35,9%ی دەنگەکانی بەدەستهێنا, لە رێگای تەزویرەوە توانرا کالدیرۆن سەربخەن بە ئەوەی رێگا بگرن لە ئەمیلۆ ببێتە سەرۆككۆمار, بەهۆی ئەو سکاڵایانەی ئەمیلۆ تۆماریکرد,بڕیاردرا 11,839 سندوق بژمێردرێنەوە, کە دەیکردە کۆی 9,2%ی کۆی سندوقەکانی دەنگدان, زۆربەشیان ئەوانە بوون گومانیان لەسەر نەبوو,لە هەڵبژاردنی سەرۆك کۆماری ساڵی 2012 دا لەبەز 15896999 دەنگی هێنایەوە کە دەیکردە 31,6%ی دەنگەکان, لە بەرامبەردا ئینریك پینیە نیتۆ 19226284 دەنگ و 38,2%ی دەنگەکانی هێنایەوەو بووە براوەی هەڵبژاردنەکە.

لە هەڵبژاردنی ئەمجارەدا کە رێژەی دەنگدان 63,43% بوو , 0,35% زیاتر لە هەڵبژاردنی ساڵی 2012 , ئەمیلۆ 30113483 دەنگی هێنایەوە کە دەکاتە 53,19%ی دەنگەکان, بەمەش بووە سەرۆکێك زۆرترین دەنگی لە مێژووی مەکسیکدا هێناوەتەوە , کە دووجاری دەنگەکانی هەڵبژاردنی پێشووە, هەرچەندە هاوپەیمانەکانی لاوازترن لەوکاتە, کاندیدی دووەم ریکاردۆ ئەنایە " بە داوای موچەی بنەڕەتی بۆ هەمووان هاتە مەیدان" 12610120 دەنگ کە دەکاتە 22,28%ی دەنگەکانی هێنایەوە.

بە هەمان شێوەی ساڵانی 2006 و 2012 , پێشتر لە مەکسیك لە هەڵبژاردنی 1988یش کواتیمۆك کاردیناس سەرۆکی چەپگەرای پارتی شۆرشی دیموکراتی بردیەوە , وەلێ بە ساختە کارلۆس سالیناس بە براوە درایە قەڵەم و دەنگەکانی بە 50,7% زیادکرا.لە ساڵی 1982 ەوە کە میگەل دی لا مەدرید بردییەوە بە هێنانی 74,3%ی دەنگەکان , کەس بەم رێژەیە براوە نەبووە لە مەکسیك وەك ئەمجارەی ئەمیلۆ .

ئەمیلۆ کە سەرکایەتی هاوپەیمانی پێکەوە مێژوو تۆمار دەکەین لە ژێر دروشمی " دەستکەوت بۆ هەمووان, یەکەم بۆ هەژاران " هاتە

مەیدان, لە نێوان 3 هێز ” مۆرینا” لە ساڵی 2012 لە لایەن لۆبزەوە دامەزراوە ” و پارتی کرێکاران و پارتی یەکبونی کریستانی ئینجیلی” پێکهێنرا,مۆرینا 50% و پارتی کرێکاران 25% و پارتی ئینجیلی 25% کاندیدەکانیان بۆ پەرلەمان و ئەنجومەنی پیران دیاریکرد, هەرسێ لایەنیش ل□ بێز ئۆبرادۆریان وەك کاندیدی خۆیان بۆ پۆستی سەرۆك کۆمار هەڵبژارد.

هەرچەندە مەکسیك لە ساڵی 1917ەوە کە پارتی کۆمۆنیست تیایدا دامەزراوە, هاوکات ناوەندی هەڵسوڕاوانی چالاکا□ی سەرجەم گرایشەکانی چەپە, دەیان پارت و گروپی چەپ لە ترۆتسکیستەوە بۆ ماوی و ئانارشیزم و ستالینستی و سۆسیالزمی سەدەی 21 و گیفارایی و …. لەم وڵاتە چالاکن, زانکۆکانی ئەم وڵات□ ش□و□نی هەڵسوڕانی مارکسیستەکانە, باڵادەستی سیاسیان پێوە دیارە وەك هەیمەنەی فکر, هاوکات بەردەوام ئەم وڵاتە دەستەوگروپی چەکداری چەپگەرای لێ نەبڕاوە, بەهۆی پێگە جوگرافیاکەیەوە, ئەمەریکا وەك باخچەی پشتەوەی ماڵی خۆی لێی روانیوە, بە حەرامی زانیوە چەپەکان لەم وڵاتە دەسەڵات بگرنە دەست, بەردەوام هەوڵی سەرکوتکردن و لاواز کردن و دابەشکردنیانی داوە, وەلێ ئەمجارە هەوڵەکانی بەری نەبوو.

کاتێك راپرسیەکان دەریانخست ئەمیلۆ لە پێشەوەیە, پەیتا پەیتا دەسەڵاتدارانی ئەمەریکا و سەرمایەدارانی ناوخۆ لێدوانیان دژی دەداو هەڕەشەیان دەکرد, ترسی سور و گۆڕینی مەکسیك بە فەنزویلا حەژمانی لێ هەڵستاندبوون, تەنانەت سەرۆکی پێشوی وڵات فلیپ کالدیرۆنیش هاتە سەر خەت دژ بە ئەمیلۆ, ئەو سەرۆكەی لە 2006 بە تەزویر بە جیاوازیەکی کەم کورسیەکەی لێ داگیر کرد, وەزیری ئاسایشی ناوخۆیی ئەمەریکا جۆن کیلی رایگەیاند هەڵبژاردنی سەرۆكێکی چەپ بۆ مەکسیك باش نییە, هاوکات راوێژکاری ئاسایشی ئەمەریکی و تیلرسۆن وەزیری دەرەوە رایانگەیاند روسیا هەڵمەتی پشتیوانی لە لۆبێز دەست پێکردووە.

لە 1ی یۆلی شەپۆڵی بەهێزی تسۆنامی سیاسی چەپ لە مەکسیکەوە لە رێگای سندوقەکانی دەنگدانەوە هەڵیکرد, ئەو رۆژە کۆی گشتی 3400 پۆست هەڵبژاردنی بۆ کرا, چەپ پارتە کۆنە گەندەڵەکانی مەکسیکی راماڵی , لە هەڵبژاردنی پەرلەمان لە کۆی 500 کورسی, پارتی چەپگەرای مۆرینا 191 کورسی, پارتی کرێکاران”ماوی” 61 کورسی, پارتی شۆرشی دیموکراتی 21 کورسی” بزوتنەوەی هاووڵاتیان 27 کورسی “دەرەوەی ئیتلافی براوە”,پارتی بەیەك گەیشتنی کۆمەڵایەتی راستگەرای ئینجیلی 55 کورسی “لە ناو ئیتلافی دەسەڵات” یان بەدەست

هێنا, چەپ بە شێوەی گشتی 300 کورسی, لە ئیتلافی دەسەڵات 307 کورسی لە کۆی 500 کورسی پەرلەمانیان بردەوە.

هەرچی هەڵبژاردنی ئەنجومەنی پیرانە, لە کۆی 128 کورسی ئەنجومەنەکە, مۆرینا 55 کورسی , پارتی کرێکاران 6 کورسی, پارتی شۆرشی دیموکراتی 8 کورسی" پارتی شۆرشی دیموکراتی کواوتیمۆك کاردیناس دایمەزراند کوری سەرۆك کاردیناس", پارتی بزوتنەوەی هاووڵاتی 7 کورسی و پارتی بەیەك گەیشتنی کۆمەڵایەتی ئینجیلی 7 کورسیان هێنایەوە, واتا کۆی گشتی چەپ 76 کورسی, ئیتلافی دەسەڵات 68 کورسیان بەدەست هێنا لە کۆی 128 کورسی ئەنجومەنی پیران, هاوکات هاوپەیمانییەتیەکە شاری مەزنی مەکسیکەی پایتەخت و 5 لەو 9 هەرێمەی هەڵبژاردنی تێدا کرا بردەوە.

هەرچەندە سەرەتا هەوڵدرا بەرەی چەپ لە نێوان 4 لایەندا" مۆرینا, کرێکاران" پارتی کرێکاران, پارتێکی ماوییە و لە 8ی دیسەمبەری 1990 دامەزراوە “, شۆڕشی دیموکراتی, پارتی بزووتنەوەی هاووڵاتی" پێك بهێنرێت, وەلێ بەهۆی ململانێی ئەمیلۆ لە گەڵ سەرکردەکانی دوو لایەنەکەی دی ئەم هاوپەیمانییە پێك نەهێنرا, پێشتر هاوپەیمانی و لە یەك پارتیشدا بوون, مۆرینا لە گەڵ پارتی یەکبونی کریستانی ئینجیلی راستگەرا هاوپەیمانی کرد, کە بە پارتی پاراستنی خێزان بەناو بانگە لە مەکسیك, هەڵوێستی پارێزگارانەی لە هەمبەر لەباربردن و زەواجی هاوڕەگەزەکان هەیە, هەرچەندە بڕیار وایە حکومەتی داهاتوو حکومەتی 8 ژن و 8 پیاو بێت, وە ئەمیلۆ سیاسییەکی کراوەیە لە بەرامبەر زەواجی هاوڕەگەزەکان و لەباربردن.

ئەمیلۆ لە کۆی 31 هەرێمی وڵات, لە 20ی زۆرینە بوو, ئەو دەنگەکانی زیاترە لە دەنگی هەر سەرۆکێکی پێشوی مەکسیك, هیچ سەرکردەیەك بە ئەندازەی ئەمیلۆ جەماوەری نەبووە لە مێژووی مەکسیکدا, کە بە دروشمی " هەژاران یەکەمن" هاتە پێشەوە, جگە لە لازارۆ کاردیناس لە سیەکان" لازرۆ کاردیناس 1934 بوو بە سەرۆکی مەکسیك , بە هێنانی 98,2% ی دەنگەکان و 2,225,000 دەنگ " بوو بە سەرۆك کۆماری وڵات, کە زۆر هەنگاوی گرنگی نا لەوانە" خوێندن بە خۆڕایی, دابەشکردنی زەوی بەسەر جوتیاران, خۆماڵیکردنی کەرتی نەوت, دانی بەڕێوەبەرایەتی هێڵی شەمەندەفەر بە کرێکاران “.

هەرچەندە راگەیاندنەکان وا ئیدعا دەکەن کە یەکەمجارە چەپ لە مکسیك سەردەکەوێت, لە لە رابردوودا 3 خول پارتی کرێکاران" 1940-1919 , چەپ" کورسی سەرۆك کۆماریان بە دەستهێناوە" 1928

ئەلیڤارۆ 1920 ,کالیاس ئیلاس پلۆتەرکۆ 1925 , ئەربیگەن ئەلیڤارۆ ئۆبریگۆن ” و لارزۆ کاردیناسیش لە ساڵی 1934, کە هەموو لەسەر چەپ دەنێ هەژمارکردن.

زاباتێستەکان چیان وت و کرد

زاباتێستەکان چیابایس نەیان هەیشت سندوقەکانی دەنگدان بچێتە ناوچەکانیانەوە و بایکۆتی دەنگدانیان کرد, هەرچەندە لەبەر یەکێکە لە داکۆکیکەرانی مافی هاوڵاتیانی ڕەسەن , وەلێ مارکۆس سەرەکی زاباتێستەکان وتی: لەبەر کاندیدی چەپی ساختەیە , بۆیە پشتیوانی ناکەین, ئەوان لایەنگیری چەپی رادیکاڵی ڕیشەیین.
بزووتنەوەی زاباتێست لە 1983-11-17 دامەزراوە , پێك هاتووە لە هاووڵاتیانی ڕەسەن و لاهوتی رزگاریبەخشی چەپگەرا . زۆرینەیان لادێیین , کەمایەتیەکی شاری , باوەڕی سیاسییان بە سۆشیالستی رزگاریبەخش,لە گەڵ کۆکتەلێکی ئانارشیزم و دژ بە نیولیبرالیزم و باوەڕ بە ئابووری هەرەوەزی کۆمەڵایەتی, بڕیار بە دیموکراسی راستەوخۆ لە ڕێگای دەنگدانی بە کۆمەڵەی ڕاستەوخۆوە دەدەن,زیاتر لە بۆچونەکانی پۆکچین خاوەند تیۆری کۆمەڵگای دیموکراتیکەوە نزیکن, چیاباس و ڕۆژئاوا دوو دورگەن لە جیهاندا پەیڕەو لەم تیۆرییە سیاسییە دەکەن.

ئەو ڕۆژەی پەیماننامەی بازرگانی ئازادی ئەمەریکای باکور”ئەمەریکا, کەنەدا, مەکسیك” ناسراو بە نافتا کەوتە بواری جێبەجێکردنەوە , واتا 1994-1-1 ئەوان یاخی بوونی خۆیان ڕاگەیاند,زیاتر لە 3000 گەریلای زاباتیست پەلاماری شارەکانی تشابایسیان داو زۆربەی شارەکانیان گرت و زیندانیانی سیاسیان ئازاد کرد, 2ی مانگ حکومەت پەرچە کرداری نواند و شەڕ گەرم بوو, دواجار ئاگربەست ڕاگەیەنراو بوونە خاوەند بەڕێوەبەرایەتیەکی ئەمری واقع لە هەرێمەکەیان.هەرچەندە لەبەر مێژووی نوێی مەکسیکی گەڵی, وەلێ بەشی زۆری هێزە کۆمۆنیست و مارکسیستەکان پشتیوانی کەمپینی هەڵبژاردنەکەیان نەکرد.

ئەمیلە چی دەوێت؟ئەمیلە لە بەرواری 1953-11-13لە دایك بووە,ساڵی 1976 تێکەڵاو سیاسەت بووەو پەیوەندیکردووە بە پارتی شۆڕشی دەستورییەوە, لەبەر لە حکومەتی هەرێمی تاباسکۆ دەستی کێشایەوە و ساڵی 1988 پەیوەست بوو بە حیزبی شۆڕشی دیموکراتییەوە*, ئەمیلە لەو چەپانەیە دوای روخانی دیواری بەرلین لە بازنەی دەسەڵاتەوە پەیوەندی بە چەپەوە کرد.

لە 2ی یۆلی 2000 هەڵبژێردرا بە سەرۆکی حکومەتی پایتەختی نیشتمانی"مەکسیکۆ" بە ه□ن□انی 38,3%ی دەنگەکان, لە میانی سەرۆکایەتی حکومەتی شاری مەزنی مەکسیکۆدا بووە یەکێك لە گەورە سیاسەتمەدارانی و□□ات, کە پۆستەکەی جێ هێشت 84%ی هاووڵاتیانی پایتەخت پشتیوانیان لێی دەکرد,80%ی بەڵێنەکانی هەڵبژاردنی جێبەجێکرد, دووەم پارێزگاری جیهان بوو لە روی جەماوەرییەوە لە ساڵی 2004 دا"تەنها پارێزگاری تیرانا ئیدی راما لە پێش ئ□و□ بوو".

ئەمیلۆ لە 2017-12-12 ئیستقالەی لە مۆرینا دا و وەك سەربەخۆیەك خۆی کاندید کرد بۆ پۆستی سەرۆك کۆماری مەکسیك. لە بانگەشەی هەڵبژاردندا بڕیاری دا کاربکات بۆ " زیاتر کردن و باشتر کردنی پشتیوانیە کۆمەڵایەتییەکان و خزمەتگوزاری گشتی و هاوکاری ه□زاران و گەشەدان بە کشتوکال و دابینکردنی ئاسایشی خۆراك, دژایەتی گەندەڵی, هاوکاری قوتابیان و پیرەکان, لێبووردن لە هەندێك تاوانباران, هەڵوەشاند□و□ی پارەی خوێندن لە کولێجەکان, پەیڕەوکردنی لامەرکەزیەت لە کارگێڕی و بەڕێوەبردنی وڵاتدا, گواستنەوەی دەسەڵات بۆ هەرێمەکان.

دوای دەرچوونی بڕیاری دا یەکەم هەنگاوی موچەی خۆی و ستافی حکومەتی دابەزێنێ و لانی کەمی کرێ زیاد بکات, بۆ ئەوەی بودجە بۆ هەمووان بێت, خانەنشینی سەرۆك کۆماری رەت بکاتەوە .لۆبێز لە هەڵبژارنی پەرلەماندا دەنگی بە رۆزاریۆ ئیبارا دی بیدرا لە پارتی کرێکارانی ماوی دا نەك کاندیدانی پارتەکەی خۆی مۆرینا.بردنەوەی چەپ لە مەکسیك, ورەیەکی بەرزو توانایەکی گەورە بە چەپی ئەمەریکای لاتین دەبەخشێتەوە بۆ هەڵسانەوەیەکی دیکە, ئەو چەپەی رەگی لە خوێنی جیفاراوە بەر دەگرێت, چۆن مەکسیك بووە جێ ژوانی بەیەك گەیشتنی شۆرٍشگێڕان و دەروازەی پەروەردە کردنی جیفارا, لەم قۆناغەشدا چاوەڕوانی هەڵسانەوەیەکی کەین.

*کواوتیمۆك لە 1ی مایۆی 1934 لە شاری مەکسیکۆ سیتی لە دایك بووەو لەوکاتەی لازارۆ کاردیناس سولورزانۆی باوکی لە هەڵمەتی هەڵبژاردنی سەرۆك کۆماریدا بوو, شانازی دەکرد کورەکەی لە یەکی ئایار لە دایك بووە, بە سەرۆکی ئەخلاقی بەناو بانگە بەهۆی ئاکار و رەوشتییەوە, نەیاری لیبرالیزمی نوێیە, پشتیوانی دەکات لە سیاسەتی کۆمەڵایەتی لە بەرژەوەندی ه□زاران, 25 ساڵ لە ریزی پارتی پی ئاڕ ئای دەسەڵاتدار بوو, 25یش سەرۆکی پارتی شۆڕشی دیموکراتی بوو تا لە 2014 دەستی کێشایەوە لە سەرۆکایەتی پارتەکەی.

تەنانەت كواوتیمۆك كاردیناس بەشداری هیچ هەڵمەتێكی پارتەكەی نەكرد لە بەرامبەر لۆبێزی كۆنە قوتابی خۆی, بەهۆی ئەوەی تیپی بانگەشەكەی زۆر كەسایەتی راستگەرای سەربەدەسەڵاتی تێدا بوو, تەنها دەنگی بە پارتەكەی شۆڕشی دیموكراتی دا.

مەریوان وریا قانع ناسنامەی نەتەوەیی …عەبدولموتەڵیب عەبدوڵڵا

زنجیرەیەك گوتار لە بارەی ناسنامە (10-10)

كۆمپیتەر و ئینتەرنێت رەمزی لە دایكبوونی (جیهانگیری)ین، بەبێ لە دایكبوونی ئەو توانا گەورەیەی پەیوەندیكردنی ئەلكترۆنی چوارچێوەیەك بە ناوی جیهانگیری دروست نەدەبوو. دروست بوونی ئەو چوارچێوەیەش هۆكاری هاتنەكایەی كۆمەڵێك گۆڕانكاری گەورە گەورەن، كە رۆژانە رووبەڕوویان دەبینەوە، لە پاش ئەو هەموو گۆڕانكاریانە، ئەو هەموو دەستكەوتە گرنگانەی دنیا، لە دیموكراسیەت و مافەكانی مرۆڤ و پاراستنی جیاوازی و رێزگرتنی ئازادی و پێشنیاركردنی یەكسانییەكی رەها لە سەر بنەمای هاوڵاتیبوون و پەیمانی كۆمەڵایەتی و فیكرەی دابەشكردنی دەسەڵاتەكان و پاراستنی مافی مرۆڤ… گەڕاندنەوەی ناسنامەی نەتەوەییمان بۆ بنەمای (زەردەشتییەت) جگە لەوەی لە رووی سیاسییەوە خۆكوژییەكی گەورەیە، جیاكردنەوەی خەڵكی كوردستانیشە لە بزاڤی كوردایەتی، بە دیوەكەی دیكە لە رووی كۆمەڵایەتی و فیكری و مەعریفیشەوە باركردنی واقیعی كوردییە بە دنیای غەیبانی، دنیایەك كە پایە بە هێزەكانی خۆی لە خورافەتدا دەبینێتەوە! ئەو وێناكردنە مێژوویە (ئایینییە) بۆ ناسنامە و چەمكی نەتەوە، تێڕوانینێكی نەخۆش و ترسناكە، ئەو دیدە نەخۆش و ترسناكە پێیوایە ناسنامەی نەتەوەیی شتێكە لە دوامانەوەیە و پێویستە رەسەنیبوونی ناسنامەی

نەتەوەیی قوڵایی مێژوویی هەبێت، دەبێ بۆ بە دەستهێنان و پاراستنی بەردەوام بۆ ناو کۆڵان و تونێڵ و تاریکایی ئەو مێژووە بگەڕێینەوە، لەو دیدەوە ناسنامە لە کراسێك دەچێت، کە داگیرکار و هەلومەرجی تایبەت و هێزێکی ناحەز… بە زۆری لە بەری داکەندبین و دەبێ ئەرکی ئێمە لەمڕۆدا گەڕانەوە بێت بۆ رابردوو، بۆ دۆزینەوەی ئەو کراسە…

(مەریوان وریا قانع) ساڵی (1961) لە گەرەکی (سابونکەران)ی شاری سلێمانی لە دایکبووە، قوتابخانەی سەرەتایی لە (شێخ سەلام) تەواو کردووە، پاشان بە ماڵەوە هاتوونەتە شاری هەولێر و گەڕەکی (سێتاقان) و دواتر لە گەڕەکی (دەواجن) نیشتەجێبوونە و ناوەندی (برایی) و ئامادەیی (کوردستان)ی لە شاری هەولێر تەواو کردووە. دوای ساڵانی هەشتا لە زانکۆی (موستەنسرییە)ی شاری (بەغداد) لە بەشی (ئابوری و کارگێڕی) وەرگیراوە، هەر لە هەشتاکاندا دەستی بە نوسین کردووە و لە کۆتایی هەشتاکاندا فیکری بونیادگەری لە رەخنەی ئەدەبی کوردیدا برەو پێداوە… دوای راپەڕینی ساڵی (1991) دەچێتە دەرەوەی کوردستان و لە ساڵی (1995) لەگەڵ چەند هاوڕێیەکی رۆشنبیر گۆڤاری (رەهەند) دادەمەزرێنن و لەو گۆڤارەدا کارەکانی خۆی درێژە پێدەدات. هەر لە دەرەوەی وڵات و لە وڵاتی (هۆڵەند)ە سەرەتا لە (زانستە سیاسییەکان) ماستەر دەخوێنێت و دواتر بڕوانامەی دکتۆرا لە ژێر ناونیشانی (خوێندنەوەی پەیوەندی نێوان ئایین و ناسیونالیزم و ئەدەبیات) لە بواری زانستە کۆمەڵایەتییەکان بە دەست دەهێنێ. یەکەمین کتێبی لە ساڵی (2000) بە ناوی (دەسەڵات و جیاوازیی) بە چاپ دەگەیەنێت، پاشان کۆمەڵێ کتێب بە ناونیشانەکانی (ناسونالیزم و سەفەر)، (شوناس و ئاڵۆزی)، (بەختەوەری و بێدەنگی) ئینجا زنجیرەیەك کتێب بە ناوی (کتێب و دنیا)، (دین و دنیا)، (سیاسەت و دنیا)، (فیکر و دنیا) … هتد، بە چاپ دەگەیەنێت.

بواری کارکردنی دکتۆر مەریوان وریا قانع، تێکەڵەیەکە لە کۆمەڵناسیی سیاسیی و رۆشنبیریی، مێژووی فیکری و پێگەی ئەدەبیات لە نێو ژیانی کۆمەڵایەتی و سیاسیی و پەیوەندییەکانی نێوان دین و سیاسەت… بە زمانی ئینگلیزی و هۆڵەندی دەنوسێ و نوسینەکانی بۆ چەندین زمان وەرگێڕدراون. ئێستا لە زانکۆی (ئەمستردام) مامۆستای بەشی خۆرهەڵاتناسییە.

ناسنامە و زەردەشتییەت

بە شێوەیەکی گشتی چەمکی ناسنامە بۆ فەلسەفەی پێش (سوکرات)

دەگەڕێتەوە! (بارمێندس) و (هیراکلیتس) لە بارەی پەیوەندی (خود و ئەویدیکە) و لە بارەی هاوگونجانی نێوان ناسنامە و گۆڕانکارییەکانی قسەیان کردووە… ناسنامە هەمیشە لە پەیوەندیکردن بە ئەویدیکەوە دێتە ئاراوە، لە پەیوەندیکردن بە ئەوانیدیکەوە گۆڕانی بە سەردا دێت، کەواتە ئەوانیدیکە هەر تەنها ناسنامەی تێ دیاری ناکەن، بەڵکو دەشیگۆڕن، بە کورتی مەرجی بونیادنانی رەگەزەکانی ناسنامە و خود لە رووبەڕووبوونەوە لەگەڵ ئەوانیدیکەدا دێتە بەرهەم، دەمەوێ بڵێم چەمکی ناسنامە چەمکێکی بێ مێژووە.

لێرەدا هەوڵدەدەم لە نێوان (پەیوەندی و خودگەرایی و ئەویدیکە)دا قسە لە ناسنامە بکەم، بەڵام نەك وەك پرۆسەیەك بۆ خۆناسین، بەڵکو وەك ماناسازی و جیاوازی، ئەگەر ماناسازی تەرجەمەی ئینتیمای رۆحی نەوەکان بکەین، ئەوە جیاوازی هەر نەتەوەیەك لە خەسڵەت و سیمای ئەو نەتەوەیەدا کورت دەبێتەوە! هەمیشە هێز (جیاوازی) بەڕێوە دەبات، بەردەوام دەسەڵاتە هەژموونداره‌کان خەریکی ناسنامەسازین، پاراستنی ناسنامە بە ئەرکی خۆیان دەزانن…مەریوان وریا قانع لە کتێبی (بەختەوەری و بێدەنگی) ل169- 170- 171، لە وەڵامی پرسیارێکدا مێژووی ناسنامەی کوردی دەخاتە روو و دەڵێت، دوای کەوتنی ئیمپراتۆری عوسمانی، ئەگەر راستەوخۆ تەماشای کۆتاییەکانی سەدەی نۆزدە و ساڵە سەختەکانی سەدەی بیستەم بکەین، دەبینین مێژووی کوردی هەلومەرجێك ژیاوە، کە تێیدا مژدە و خەیاڵ و ئەگەر و تواناکانی مۆدێرنە لە ئاراستەکردنی رووداوەکانیدا دەستی هەبووە، واتە پرۆژەی خەونبینینی دەستەجەمعیانەی ئێمە، پرۆژەی تازەکردنەوە و گەشەپێدان و بەرەوپێشەوەبردنی ژیانی کۆمەڵایەتی و ئینسانی و فەرهەنگیمان بووە، لەو پرۆژانەدا هێزی سەرەکی گۆڕان و خەون و تازەبوونەوە نە زەردەشتییەت بووە و نە هیچ دیدێکی مێژووگەرانەی دیکە، بەڵکو تواناکانی مۆدێرنە بووە. بۆیە من هیچ پەیوەندییەکی شایانی باس لە نێوان کوردبوون و زەردەشتییەتدا نابینم…

لە رووی سیاسییەوە مێژووی هاوچەرخی ئێمە مێژووی ناسیونالیزمی کوردییە، ئەو ناسیونالیزمە بە درێژایی سەدەی بیستەم لە سەر بەرهەمهێنانی مانا و رەمز و خەیاڵ و عەقڵانیەتی سیاسی کاری کردووە، ئەو ناسیونالیزمە ئەگەرچی سودێکی گەورەی لە سەرمایەی رەمزی سەرکردە ئاینییەکان وەرگرتووە، ئەگەرچی سودێکی گەورەی لە توانای رێکخستنی دەزگا دینییەکانی وەك مزگەوت و تەکیە و تەریقەتەکان وەرگرتووە، بەڵام بە خۆی بە هیچ مانایەك پرۆژەیەکی ئاینی نەبووە، بە هیچ مانایەك شەرعیەتی خۆی لە سەر پرنسیبە

ئایینییەکان بونیاد نەناوە، بەڵکو لە سەر بنەمای پرنسیپە سیاسییەکانی مۆدێرنە دروست بووە. لە سەرەتای دروستبوونی ناسیونالیزمی کوردی، هەرگیز بۆ دروستکردنی (مەرجەع و مێژوو و زاکیرەی نەتەوەیی تایبەت) بۆ حیکایەتە ئایینییەکان نەگەڕاوەتەوە، راستە ئایین لە رێگای نفوزی هەندێ سەرکردەی دینی و بە گەڵخستنی هەندێ دەزگای دینییەوە ئامادەیی هەبوو، بەڵام ئایین بە هیچ مانایەك یەكێك لە حیکایەتە نەتەوەییەکانی ناسیونالیزمی کوردی نەبووە.

ناسیونالیزمی کوردی هەرگیز باسی لە بە گەڵخستنی رەمزە زەردەشتییە کۆنەکان و پیادەکردنی شەریعەت نەکردووە، حیکایەتە هەرە سەرەکییەکانی ناسیونالیزمی کوردی ئەگەر حیکایەتی (کاوەی ئاسنگەر) و (جەژنی نەورۆز) بێت، حیکایەتی گەڕانەوە نییە، بۆ ئایینێکی جیاواز و گریان و لەخۆدان بۆ پاڵەوانێکی ئایینی ناو رابردووی ئێمە، بە پێچەوانەوە حیکایەتی کاوەی ئاسنگەر حیکایەتی داواکردنێکی سەرسەختی عەدالەتخوازییە، تا رادەی گەیشتن بە راپەڕین و یاخیبوون و قوربانیدان… کەواتە زەردەشتییەت نابێتە بەردی بناغەی ناسنامەی نەتەوەیی ئێمە!

ناسنامەی نەتەوەیی، بوونی کۆمەڵێك مژدەی هاوبەش و خەونی هاوبەش و پلانی هاوبەشە بۆ ئایندەیەکی پێکەوەیی و سەرفراز! بۆ دروستکردنی ناسنامەی نەتەوەیی ئەوە بەس نییە، تەنها تەماشای دواوە و رابردووی خۆمان بکەین، ئەوە بەس نییە، بڵێین ئێمە نەوەی کاوەی ئاسنگەرین و دەوڵەتی میدیا دەوڵەتی باپیرانی ئێمە بووە، زەردەشت پێغەمبەری کورد بووە، بەڵکو پێویستمان بە دیدێکی هاوبەش و خەونێکی هاوبەش و پرۆژەیەکی هاوبەشە بۆ ئایندە! بە کورتی ناسنامەی نەتەوەیی نادۆزرێتەوە، بەڵکو دادەهێنرێت و دروستدەکرێت و بەردەوام تازە دەکرێتەوە، پێدراوێکی پێشوەخت نییە، بەڵکو داهێنراوێکی ئێستاییە و لە میانەی پێکدادان و ئاڵوگۆڕی و گفتوگۆی کۆمەڵایەتی بەردەوامدا دروست دەبێت.

لە کۆی ئەو قسانەی مەریوان وریا قانعدا دەتوانین چەمکی ناسنامەی نەتەوەیی لە خەسڵەت و سیما جیاکەرەوەکاندا بدۆزینەوە، لە تەرجەمەکردنی ئینتیمای رۆحی نەوەکان و پلانی هاوبەش بۆ ئایندەیەکی پێکەوەیی و سەرفراز… لە کۆی ئەو بیروباوەڕ و وێنە و رەمزانەی کە گروپێکی کلتوری و سیاسی و کۆمەڵایەتی دیاریکراو لە هەلومەرجێکی دیاریکراودا لە سەری رێك دەکەون و بە دنیای دەرەوەی نیشان دەدەن. هەموو ئەوانەش بایەخی لە بەرزکردنەوەی پایەی نەتەوە و پێشکەوتن و

گەشەکردنی نەتەوەدا هەیە، بەڵام سەرچاوەی قەیرانی ناسنامەی نەتەوەیی کوردی بۆ بنەما مێژوویەکانی ناگەڕێتەوە، بەڵکە بۆ ئیرادەی سیاسی و رۆشنبیریی و رەمزیی و مەعریفی یەکگرتوو دەگەڕێتەوە! نەبوونی چوارچێوەیەکی دیموکراسییە، بۆ رێکخستنی جیاوازییە سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئایینی و فەرهەنگییەکانی کۆمەڵگای ئێمە، نەك لادان لە زەردەشتییەت و بوون بە ئیسلام…

ناسنامەی کوردی و ئاڵۆزییەکانی

(زیگمۆن باومان) پرۆفیسۆری سۆسیۆلۆژیا، ساڵی (2016) بەر لە کۆچکردنی لە چاوپێکەوتنێکدا لە بارەی ئەمڕۆی ناسنامەوە دەڵێ، ناسنامە لە بوونی ئەو شتەی کە تۆ لەگەڵی لە دایکبووی، بۆ بوونی ئەرك، کۆمەڵێك گۆڕانکاری بە سەردا هاتووە… ئەگەرچی کۆمەڵگاکان بە ئاسانی دروست نابن، بەڵام ئەمڕۆ تۆ دەبێت کۆمەڵگای خۆت دروست بکەیت! ئەو کۆمەڵگایەی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان دروستی دەکات، شتێکی لاوەکییە، جیاوازی نێوان کۆمەڵگای تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و کۆمەڵگای واقیعی ئەوەیە، کە تۆ دەتوانی بە ئازادی بۆ کۆمەڵگای واقیعی بگەڕێیتەوە، بەڵام تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بۆ تۆ دەگەڕێنەوە و کۆنترۆڵت دەکەن… کۆمەڵگای واقیعی فێری گفتوگۆمان دەکات، تۆڕی کۆمەڵایەتی فێری گفتوگۆمان ناکات، کۆمەڵگای واقیعی ئاسۆی بیرکردنەوەمان فرەوان دەکات، بەڵام تۆڕی کۆمەڵایەتی ئاسۆی بیرکردنەوەمان فرەوان ناکات، تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بە سود و چێژن، بەڵام تەڵەن.

لە بیرمان نەچێت، ئەو یاسایەی هەر نەوەیەك لە نەوەکانی بەر لە خۆی و دوای خۆی بە یەکەوە گرێ دەدات، یاسای بەردەوامی و دابڕان، پێکەوە بوون و جیابوونەوەیە… مەریوان وریا قانع لە کتێبی (شوناس و ئاڵۆزی) ل140 دەڵێت، هەر نەوەیەك سەر لە نوێ پێناسەی تایبەت بەو چەمك و مانا و پرنسیبە کۆمەڵایەتی و سیاسی و فەرهەنگییانە دەدات، کە لە هەناویدا گەورە دەبێت و بە هۆیانەوە جیهان دەناسێت و دیاردەکان راڤە دەکات و دواجاریش لە هەناویاندا دەمرێت. لە رێگای پێناسەکردنەوەی شتەکانەوە ئەو نەوەیە شوناسێك بە خۆی دەبەخشێت و بە خۆی و بە دەرەوەی خۆی دەڵێت ئەوە منم و ئەوەش هەڵوێستی کۆمەڵایەتی و سیاسی و کلتوری و مەعریفی منە، ئەوەش ماناکان و هەڵوێستەکانی منە بۆ دنیا و دیاردەکانی دەوروبەرم. هەر نەوەیەك نەتوانێ ئەو کارە بکات، نەوەیەکی بێ شوناس دەبێت و ئەو بێ شوناسییە دەیکاتە بوونەوەرێك، کە شتەکان لە دەرەوەی خواستی ئەو بەڕێوەی دەچن.

پرسیاری ئەوەی ئێمە کێین؟ هەر تەنها ماڵئاوایی کردن نەبووە لە شوناسی کۆسمۆپۆلی کە هەمووان بەیەکەوە کۆ دەکاتەوە و دروستکردنی ماڵی نەتەوەیی، هەر تەنها لەبەر یەکهەڵوەشانەوەی فانتازیای سیاسی و کلتوری، لەبەر یەکهەڵوەشانەوەی سەر زەمینی هاوبەشی برای ئایینی و پەیمانی ئایینی نەبووە، هەر تەنها بە دروستبوونی ناسنامەی نەتەوەیی و پەیمانی کۆمەڵایەتی و دەزگا و بۆچوون و پرنسیب و فانتازیا تایبەتەکانی مۆدێرنە و بزاوتی نەتەوەیی پەیوەست نییە. بەڵکو بە هێزێکی ڕەمزییەوە پەیوەستە، کە بتوانێ خەون و خەیاڵ و ویستەکانی نەوەی نوێ لە واقیعدا بنەخشێنێ و کۆمەڵگایەکی جیاواز بهێنێتە ئاراوە.

مەریوان وریا قانع پێیوایە ناسیونالیزمی کوردی لە ڕووی سیاسییەوە پشت ئەستور بوو بە نوخبەی ڕۆشنبیرییەوە، دروستکردنی حیزبی سیاسی و دامەزراندنی یانە و دەزگا و کۆڕ و کۆمەڵەی نوێ… لە دەستپێشخەرییەکانی ئەو نوخبە ڕۆشنبیرییەوە بووە، بەڵام کێشەی سەرەکی ئەو نوخبەیە لەوەدابووە، کە نەیتوانی پەیوەندییەکی ئۆرگانی لەگەڵ واقیعی کۆمەڵایەتی و کلتوریی و زمان و ڕەمزە تەقلیدی و باوەکانی کۆمەڵگادا دروست بکات، ئەوەش بۆ نەبوونی سەرمایەیەکی بە هێزی ڕەمزی دەگەڕێتەوە، هێزێکی ڕەمزی کە پشتی ئەو نوخبەیە بگرێ و بتوانێ خەون و خەیاڵ و ویستەکانی لە واقیعدا بنەخشێنێ، بتوانێ هێزەکانی دیکە لە دەوروبەری کۆ بکاتەوە، تا ئەو نوخبەیە بتوانێ کاریگەری ڕاستەوخۆ لە سەر واقیعی کۆمەڵایەتی و سیاسی دروست بکات… بەو مانایەش کێشەکە ئەوەیە، کە خەونی بونیادنانی قەوارەی سیاسی کوردی یەکانگیر نەبووە لەگەڵ خەونی تازەکردنەوەی کۆمەڵگای کوردیدا؟!

ناسنامە و دنیا

جیاوازی نێوان کۆمەڵگای تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و کۆمەڵگای واقیعی، لە ئازادی و ئاسایشدایە، زیگمۆن باومان دەڵێ ئەگەر ئاسایشی زیاتر بووێ، دەبێ واز لە بڕێك ئازادی خۆت بهێنیت، (چونکە دواجار ئەوەی ئێمە لە سەرکەوتنی ئازادی پێشبینیمان دەکرد، کۆمپانیاکان دەستیان بە سەردا گرت)… بەڵام جیاوازی نێوان هێز و سیاسەت، لە بە جیهانیبوون و بە ناوخۆیبووندایە! تێکەڵکردنی ماڵی سیاسەت بە ماڵی هێز لە سەر دەستی دەوڵەت- نەتەوە کۆتایی هاتووە، چونکە سیاسەت ناتوانێ بەڵێنەکانی بەڕێتە سەر، بەڵام هێز بە جیهانی بووە… کەواتە هەڵەیە ئەگەر ئێمەی کورد پێمانوابێت دەتوانین تەنها لە ڕووی ناوخۆییەوە کێشەکانی خۆمان چارەسەر بکەین.

ئەمڕۆ دنیا پەیوەندی لەگەڵ ناسنامەدا شکاوە، مەرج نییە پەیوەندی ناسنامەت لەگەڵ ئەو شوێنە هەبێت، کە لێی دەژی؟! دنیا روو بەڕووی گۆڕانکاری زۆر بۆتەوە، تێگەیشتن لەو گۆڕانکارییانە لە سەر پرسە ناسنامەیی و کلتورییەکان بۆ ئێمەی کورد بایەخی تایبەتی هەیە! ناسنامە ئامرازێکی دروستکراوە، بەڵام دەبێ بزانین ناتوانین وازی لێبهێنین، دەبێ بە شێوەیەکی دیکە بە دوایدا بگەڕێین، چونکە ناسنامە هاوسەنگی نێوان خود و ناخود رادەگرێت.

رەنگە چیدی نەتوانین پێناسەی کۆمەڵگای کوردی بە دانیشتوانی ئەو سەر زەمینە جوگرافییە بکەین، کە نەوەکانی بەر لە ئێمەی تێیدا ژیاون، وەك مەریوان وریا قانع لە شوناس ئاڵۆزی ل87-88 دا دەڵێ، ناتوانین دیاردەکانی ناو ئەو کۆمەڵگایە تەنها لە سیاقە لۆکالییەکانی ناوخۆدا بخوێنینەوە و چاو لەو هەموو رایەڵە ئەلکترۆنیانە بنوقێنین، کە ئەو کۆمەڵگایە بە دەرەوەی خۆیەوە گرێ دەدات.

ئەمڕۆ دنیا پەیوەندی لەگەڵ کۆمەڵگادا شکاوە، بۆیە گرەوی سەرەکی سۆسیۆلۆژیای هاوچەرخ لەوەدایە، چۆن بتوانێ قسە لە سەر دیاردە کۆمەڵایەتییەکانی دنیای هاوچەرخ بکات، بە بێ ئەوەی چەمکی کۆمەڵگا بە کار بهێنێت؟! چونکە کۆمەڵگا سەر بە سۆسیۆلۆژیای سەدەی نۆزدە و قۆناغی بونیادنانی دەوڵەتی نەتەوەیە، واتە لە رۆژگاری جیهانگیریدا ئەو چەمکە ناتوانێ وەك چوارچێوەی رووداوە کۆمەڵایەتییەکان تەماشا بکرێت!

ئەمڕۆ دنیا پەیوەندی لەگەڵ نیشتماندا شکاوە، واتە چەمکی نیشتمانیش گۆڕانی گەورەی بە سەر داهاتووە، نیشتمان چیدی بە تەنها جوگرافیایەکی واقیعی نییە، واتە شوێنێك نییە، تۆ دەبێت تێیدا ژیابیت و پێی ئاشنا بیت، بەڵکو جوگرافیایەکی خەیاڵیشە، شوێنێکە دەشێ نەیناسیت و نەدیبێت و تێیدا نەژیابیت. نەخشەی نیشتمان چیدی بە تەنها لە ناو واقیعێکی جوگرافی لۆکاڵیدا نییە، بەڵکو لە نێو ئامرازە تەکنیکییەکانی (شاشەی کۆمپیوتەر، فاکس، نامەکانی ئینتەرنێت، بەرنامەی تەلەفیزۆن، سەتالایت...) دایە، لە نێو پەیوەندی نوێ دایە. دواجار چیدی ناسنامە بە تەنها لە پاڵ پێدراوە لۆکاڵی و ناوچەییەکانی ناو نیشتمان و کلتوری ناو نیشتماندا بەرهەم ناهێندرێت، بە تەنها راستەوخۆ ژینگە، ژینگەی هەڵهێنجانی ماناکان و پێناسەکان و پەیوەندییەکان نییە، چونکە لەگەڵ ئینتەرنێتدا توانایەك هاتۆتە کایەوە، کە هەموو جیهان بۆتە سەر زەمینی پەیوەندی رۆژانە و ببێتە سەر زەمینی بەرهەمهێنانی مانا و شوناس.

لە دۆخێکی وادا ناسنامە سادە و تاکرەهەندەکان دووچاری قەیران دەبنەوە و قۆناغی ناسنامە ئاڵۆزەکان دێتە کایەوە، بیرۆکەی فرەدەنگی، جیاوازی، بەناویەکداچوون و تێکەڵبوونی گڵۆباڵ بە لۆکاڵ وا دەکات ئینسان هەمیشە لە بەر دەم ڕستێك ئەگەر و توانای هەڵبژاردن و داڕشتنی ناسنامەی تازەدا بێت، هەر ئەوەش وادەکات نوێنەرانی ناسنامەی تاکرەهەند و تەقلیدی ترسیان لێبنیشێت.

هەولێر 23/7/2018

(سێ شیعری محمود دەروێش و دوو وەرگێڕانی جیاواز)... سەدیق سەعید ڕواندزی

لەم ساڵانەی دواییدا، بزاوتێکی گەورە لەوەرگێڕان لەنێوەندی ئەدەبی کوردیدا دەرکەوتووە. کەتیایدا سەدان بەرهەمی نووسەرانی دنیا بەزمانە جیاوازەکان وەرگێڕدراونەتە سەرزمانی کوردی. ئەوبزاوتە بە پێی پاشخانی ڕۆشنبیری وەرگێڕو ئاستی زانین و شارەزاییان لەزمان دەگۆڕێت. واتە ئەزموونەکان جیاوازن. دیارە ئەمەش بەهۆی نەبوونی نێوەندێکی تایبەت بەوەرگێڕانە کەتیایدا ستافێکی شارەزا، بڕیارلە سەرجۆرو ناوەڕۆکی ئەوبەرهەمانەبدات کەوەردەگێڕدرێن. بۆیە دەبینین هاوشێوەی زۆر کایەی تر،وەرگێڕانیش لەنێوئێمەداچەندین کەموکورتی هەیە.چونکە هەردەزگاو هەر وەرگێڕێك پەیرەو لە جۆرێك نووسین و ڕێنووس دەکات کەخۆی دەیەوێت.

نەك بنەمایەکی دارێژراوی زانستییانە و زمانەوانی هەبێت. هەڵبەتە وەرگێڕان هونەرە.لەوهونەرەشدا پێشمەرجی یەکەم شارەزایی و قوڵبوونەوەیە لەهەردوو زمان.تائاستی هاوتاکردن و بەراوردکاریانەی زمان.بەڵام لە شارەزایی گرنگتر، زاڵبوونی وەرگێڕە بەسەر هەردووزماندالەڕووی واتاسازی و چەمك و دەربڕینەکان. بۆ ئەوەی ناوەڕۆکی دەق وەك ئەوەی کەهەیە بگەیەنرێتە خوێنەر. بێگومان مەرج نییە لەهەردووزماندا، هاوواتاو مانای دروستی وشەیەك وەك یەك بوونیان هەبێت. بەڵام مەرجە مانای ئەو چەمکە هێندە لەزمانی بۆ

وەرگێڕدراو نزیکبکرێتەوە تاڕادەی گەیاندنی مانای تەواو.لەوەرگێڕاندا هەرگیز دەقێك وەکو خۆی بەهەمان وێنەو بونیادی زمانەوانی، بەهەمان ئاماژە و واتا،لەزمانێکی دیکەدا بەرجەستەناکرێت. بەڵکو ناوەڕۆك، پەیام و ئاماژەکان دەگەینرێن. زۆرجار دەڵێن وەرگێڕان خیانەتە. وەرگێڕانی شیعریش دووجار خیانەتە. چونکە ناتوانرێت دەقێکی شیعری بەهەمان وێنەی هونەری و شیعریەتەوە، وەربگێردرێت.

بەپێچەوانە دەقەکانی چیڕۆك و ڕۆمان کەڕەگەزی گێڕانەوەیان تێدایەو دەتوانرێت بەیەك هێڵی ئاسۆیی، دەقەکە وەربگێڕدرێت. بەڵام تۆپۆگرافیای دەقی شیعری، بەتایبەتیش شیعری سەربەست وئازاد جیاوازە لەژانرە ئەدەبییەکانی تر. بۆیە زۆرجار کاتێ دەقێکی شیعری بەزمانی پێ نووسراو دەخوێنینەوە،هەست بەو جیاوازییانە دەکەین کاتێ هەمان ئەودەقە بەزمانی بۆ وەرگێڕدراوی زمانی دووەم دەخوێنینەوە.بگرە لەزۆرکاتدا ڕەنگە چێژیشی لێ نەبینین.چونکە شیعر لەوێنەی هونەری و شیعریەت و ڕیتمی ناوەکی وشەکان پێکهاتووە.بە پێچەوانەی چیڕۆك و ڕۆمان کەڕەگەزی گێڕانەوەیان تیادا بەرجەستەیە. گێڕانەوەش بەبەراورد لەگەڵ وێنەیەکی هونەری لەدەقی شیعریدا، کردارێکی ئاسانترە بۆ وەرگێڕان. بەڵام لێرەدا لەبواری وەرگێڕان بەگشتی گرفتێکی دیکەش هەیە، ئەویش جیاوازی وەرگێڕانەکانەلای وەرگێڕەکانی کورد لەئاستی وشەو پەیام و ناوەڕۆکی دەق.

بەڕادەیەك کەخوێنەر زۆرجار بەردوو وەرگێڕانی جیاوازی دەقێك دەکەوێت. لەکاتێکدا دەقەکە ونووسەرەکەش هەریەك کەسن. دەشێ ئەم جیاوازییە پەیوەندی بە تێگەیشتن و ئاستی زانینی زمان وشارەزایی وەرگێڕان هەبێت. بەڵام ناکرێت یەك دەقی دیاریکراو بەچەندین دەستەواژەو دەربڕینی جیاواز وەربگێڕدرێن. چونکە ئەمە گیروگازی تێگەیشتن لای خوێنەر دروست دەکات.دەکەوێتە گومان و دوودڵی بەوەی کام وەرگێڕانیان هونەریترە لە ئەوەی تریان. لەوڕوانگەیەوە، ئێمە ئاماژە بۆ سێ دەقی شیعری (مەحمود دەروێش) دەکەین کە بەدووشێوەی جیاواز وەرگێڕدراون لەکاتێکدا شیعرەکان هەمان شیعرن.

ئەوسێ دەقە لەکتێبێ(بیرت دەچیتەوە وەك ئەوەی هەبووبیت) کە (ئازاد بەرزنجی) وەریگێڕاوەو تایبەتە بەژیان و شیعرەکانی دەروێش بڵاوکراونەتەوە. هەمان ئەوسێ شیعرە (پشکێ نەجەمەددین)یش وەریگێڕاون و لە ژمارە(1035ی ڕۆژی 12-4-2018) ئەدەب و هونەری کوردستانی نوێ بڵاوکراونەتەوە. جیاوازی شیعرەکان لەو دوو

وەرگێڕانەدا لەئاستێکە کەتەواو هەست بەجیاوازی وشەو بونیادی زمانی دەقەکە دەکەین.بەو پێیەی وێنە شیعرییەکان، یاخود چەمك و دەستەواژەکان، لەهەردوو دەقدا گۆڕانیان بە سەرداهاتووە. هەمووشمان دەزانین لەزانستی زمان بەگشتی و زمانی کوردی بەتایبەتی، هەرگۆڕانکارییەك لەفۆنیمی وشەکان، یاخود بونیادی وشەکان، دەبێتە هۆی گۆڕانکاریی لەمانای وشەکان. ڕەنگە نەتوانرێت ماناکانی دەقێکی شیعری بەهەموو وێنە و پێکهاتە هونەرییەکانەوە، وەربگێڕدرێنە سەر زمانی کوردی. بەڵام نابێ ئەوەمان بیربچێت هەرگۆڕانکاریی و جێگۆڕێیەك لەتۆپۆگرافیای وشەکان لە بونیادی دەقدا، دەبێتە هۆێ ئاڵۆزی لەماناو ناوەڕۆکی دەق.

لێرەدا ئێمە چەند کۆپڵەیەك لەهەرسێ شیعرەکانی دەروو□ش وەردەگرین، کە هەردوو وەرگێڕ بەڕوانینی خۆیان وەریان گێڕاوەتەسەر زمانی کوردی. لەبەردرێژنەبوونەوەی بابەتەکەمان و هەروەها شیعرەکانیش، ناتوانین هەموو شیعرەکان بنووسینەوە. تەنها ئەو وێنە شیعریانە وەردەگرین، کەجیاوازییان هەیە لەماناو ناوەڕۆك. ئەمیش لەڕێگەی جیاوازی ئەزموونی وەڕگێڕانی هەردوو وەرگێڕەوە.لەخوارەوە ئاماژە بەکۆپڵە شیعرییەکان دەکەین:_

*(شیعری هیوا)

نموونە لەوەرگێڕانی(ئازاد بەرزنجی):_

هێشتا لەماڵەکانتانا حەسیرو دەرگایەك ماوە..
بەری ڕەشەبا لەو مناڵانە بگرن بەڵکو خەویان لێبکەوێ..
باوکە ئەو خوێنە مەڕێژن..لەهەناوتانا کۆرپەلە هەیە..
هەنگوینەکە بپارێزن..

هەمان شیعر بەنموونەی وەرگێڕانی(پشکۆ نەجمەددین):_

هێشتا لەماڵی ئێوەدا ڕاخەرێك و دەرگایەك هەن..
ڕێ لەڕەشەبا بگرن تامنداڵەکان ڕابکشێن..
لە پشتانا تۆرمەی کۆرپەلە دەبزوێ..ئێوە ئەو خوێنە مەڕێژن..
هەنگوینەکە پاشەکەوت بکەن..

ئەگەر بەراوردی نموونەی هەردوو وەرگێڕانەکە بکەین، تێبینی چەند حیاوزییەك دەکەین لە ئاستی بونیادی زمانەوانی داڕشتنی وشە وڕستەکان و هاوکات لەڕوویماناشەوە. لەدێڕی یەکەمدا، ماڵەکانتان

بەشێوەی کۆ و بەگشتی بەکارهاتووە، بەڵام لەنموونەی دووەم ماڵ، ماڵێکی دیاریکراوە کەئەویش هی کەسی دووەمی کۆیە. لەهەمان کۆپڵەدا حەسیرهەیە کەئاماژەیە بۆ جۆرە ڕاخەرێکی دیاریکراوو تایبەتی، بەڵام لەوەی تریان ڕاخەر هەیە کەهەموو جۆرێك دەگرێتەوە. لەنموونەی یەکەم منداڵان خەویان لێدەکەوێت، بەڵام لەنموونەی دووەم ڕادەکشێن. بێگومان خەوتن و ڕاکشان دوومانای جیاوازیان هەیە. چونکە خەوتن کردارێکی دیاریکراوە.

بەڵام ڕاکشان مەرج نییە ئامانج لێی خەوتن بێت. بەڵکو سرەوتن، ئارامی، هەدادان، پاڵکەوتنیش دەگرێتەوە. لەنموونەی یەکەمدا، کۆرپەلە لەهەناودایە، بەڵام لەنموونەی دووەمدا، لەپشتدایە. هەمووشمان دەزانین لەزمانی کوردیدا، پشت و هەناو دوومانای جیاواز دەگەیەنن. وێرای ئەمەش لەنموونەی یەکەم وشەی (تۆرمە) نییە، بەڵام لەنموونەی دووەمدا هەیە. لە هەمان ئەوکۆپلە شیعریەدا، لەنموونەی یەکەم، هەنگوینەکە دەپارێزرێت، بەڵام
لەنموونەی دووەم پاشەکەوت دەکرێت.لەکاتێکدا ئەم دوو وشەیە جیاوازن لەیەکتری. ئەگەر هەردوو دێڕە شیعریەکە، وەربگێڕینە سەرزمانی عەرەبی، ئایا مانایان دەگۆڕێت یاخود نا؟

***شیعری(شەمەندەفەری سەعات یەك)**

نموونە لەوەرگێڕانی(ئازاد بەرزنجی):_

ژن و پیاو لەیەکدی جیادەبنەوە.. ئەشکێنەوە..
حەزئەکەن لەژێیەکانی گیتارەکەوە..
کۆمەڵێ کۆڵان و هاوڕێ لەمەدرید بانگیان کردم…
هیچی ئەو ژنەم لەیاد ناچێ..
دووپیاو و ژنێك پێك ئەگەین..

هەمان وێنە شیعرییەکان بەنموونەی وەرگێڕانی(پشکۆ نەجمەددین):_

ژن و پیاوێك لێك دادەبڕێن…دڵیان دەشکێن..
هاوئاهەنگن لەژێی تاردا..
لەمەدرید کۆڵانەکان بانگیان کردم..
لەژندا من هیچ شتێکی لەبیرناکەم..
ئێمە ژن و پیاوێك دەبووین… پێك گەیشتبان..

لەهەردوو نموونەی وەرگێڕانی شیعرەکەدا، هەست بەجیاوازییەکی تەواو لەڕووی وشەسازیی و بونیادی ڕستەیی زمان دەکەین.تەنانەت بەشێك

لەوشەکان لەڕووی ماناشەوە، دوو واتای جیاواز دەگەیەنن. لەنموونەی یەکەمدا، ئامێرەکە گیتارە،بەڵام لەوەی دووەم بۆتە تار. بێگومان ئەو دوو ئامێرەش(ئەگەر هەڵەنەبم) جیان لەیەکتری. لەنموونەی یەکەمدا، ک□´□انەکان و هاوڕێ دەبینرێن، بەڵام لەوەی تریان تەنها کۆڵانەکانە. لەوەرگێڕانی یەکەمدا، شوناسی ژنەکە دیاریکراوە. واتە مەبەستی شاعیرژنێکە کە لەخەیاڵی ئەودایە و هیچ شتێکی ئەوی لەیاد ناچێ. بەڵام لەوەڕگێرانی دووەمدا،شوناسی ژن شوناسێکی گشتییە. واتە هیچی کۆی ژنەکانی لەبیرناچێت. نەك تەنها تاقە ژنێکی دیاریکراو.لەوەرگێڕانی ئازاد بەرزنجیدا، دوو پیاو و ژنێك پێگ ئەگەن، بەڵام لەوەرگێڕانی پشکۆ نەجمەددیندا،تەنها ژنێك و پیاوێکن. لەکۆتادێڕیشدا، لە وەرگێڕانی یەکەم وشەی(ئەشکێنەوە)یە.بەڵام لەوەرگێڕانەکەی تردا هەمان وشە بۆتە(دڵیان دەشکێن).

شیعری(یەکشەممەی شین)..

نموونە لەوەرگێڕانی(ئازاد بەرزنجی):_

هەنگاوی کەسێ ئەبینی سەفەردەکا..
موزارت هەلئەبژێرێ…

هەمان دێڕە شیعرییەکان بەنموونەی وەرگێڕانی(پشکۆ نەجمەددین)..

کەسێك دەبینیت لەسەفەردایە..
موزیکی مۆزارت لەبەردڵی دەنێ..

لەنموونەی یەکەم، وشەی سەفەر ڕانەبردووە، چونکە کردارەکە هێشتا ئەنجام نەدراوە، بەڵام لەوەی تریان، لەسەفەردایە واتە ڕابردووی بەردەوامە. لەدێڕی دووەمدا مۆزارت هەڵئەب□ژ□رێ، بەڵام لەوەرگێڕانەکەی تردا، مۆزیکی مۆزارت هەڵئەبژێرێ. واتەلەمەدا مەبەستەکە دیاریکراوە کەمۆزیکی مۆزارتە،بەڵام لەوەی یەکەمیان تەنها مۆزارتە کەدەشێ گریمانەی ئەوە بکەین مۆزارت ناوێك بێت، هەرناوێك نەك ناوی مۆسیقارێك. ئەمانە بەشێك بوونە لەو جیاوازیانەی کەوتنە بەرچاوم. دیارە من وەك خوێنەرێك ناتوانم دادوەری بکەم و لەنێوان هەردوو وەرگێڕانەکەدا ڕای خۆم بڵێم. بەتایبەتیش کەمن زمانی عەرەبی نازانم. بەڵام ئەگەر بابەتەکە پەیوەندی بەئەزموون و پیشەی وەرگێڕانەوە هەبێت، ئەوا بێگومان ئازاد بەرزنجی یەکێکە لەوەرگێڕە هەرە سەرکەوتوو دیارەکانی ئێمە،

کەبەپیشە وەرگێڕەو وەرگێڕانی کردۆتە کاری هەمیشەیی خۆی و قوربانی بەدنیای چیرۆك نووسینی خۆی داوە لەپێناو کاری وەرگێڕیدا.تائێستاش وەك خوێنەرێك دەیان کاری وەرگێڕانی ئەدەبی ئەوم خوێندوونەتەوەوچێژم لێوەگرتوون…

سەرنج/ خوێنەر دەتوانێ بۆ بەراوردکردنی شیعرەکان،بگەڕێتەوە سەر ئەو سەرچاوانەی لەسەرەتای ئەم نووسینەوە ئاماژەم پێکردوون.

*ئەم بابەتە لە(ئەدەب و هونەری کوردستانی نوێ) ژمارە(1046)ی ڕۆژی 2018_7-12بڵاوکراوەتەوە……

گۆرانییەکی شین … غەمگین ب[illegible]ی … بەشی هەشتەم

نووسین چەندە بەرپرسیاریەتی بێت، هێندەیش ئەخلاقە. ئەخلاق وەك ڕێچکە نا، وەك ئامانەتی زانستی. ئێمە ئەگەر بڕیارە هەر بنووسین و بنووسین، ناشێت دەستکاری گوتراوی کەسانی بەر لەخۆمان بکەین و بەهەڵەیەکی ساختەچییەتی جۆرێکی دیکە نیشانی خوێنەر بدەین. ئەوەیش تەنیا لەبەر ئەوەی گوتارەکەمان لاپەڕەی زیاتر خەسار بکات و شوێنی درێژدادڕیش نەمابێتەوە. باشە ئەگەر بەڕێزت باسی (کۆپیکاریی) دەکەیت، ئەی بۆچی ئاماژەت بەوەشت نەداوە کە گوتاری (شیعر لە بۆتەی فۆڕمی گراندا) لە ژێر کاریگەریی گوتارەکەی من (گۆرانییەکی شین)دا نووسیوە، کە هەردووك گوتارەکە ڕەخنەگرتنە لە ئەزموونی شیعری شاعیر (ئەنوەر مەسیفی).

بۆ ئەوەی قسەکانمان بەبێ بەڵگە و ڕووت نەمێننەوە، ئێستا تەنیا ئاماژە بە پەڕەگرافێك دەکەم، وەلێ ئەگەر پێویستیکرد لە داهاتوودا بۆی دەگەڕێمەوە و وردتر هەڵوەستە لەسەر ئەوە دەکەم. بنووسی بەڕێز ئارام سەدیق لەبارەی ئەزموونی شاعیر (ئەنوەر مەسیفی)یەوە لە گوتارێکیدا بەناونیشانی (شیعر لە لە بۆتەی فۆڕمی گراندا)، نووسیویەتی: ” ئەوەندەی من لە ئەزموونی شیعریی ئەنوەر مەسیفی وردبوومەتەوە بەتایبەت ئەو قۆناغەی ناوی فۆڕمی گرانی لێناوە ئەوەندە لە هەوڵی ئەوەدایە کە دونیای باو تێپەڕێنێت، ئەوەندە

مەبەستی نییە دونیایەکی نوێی شیعریی بونیاد بنێت، خۆ ئەگەر بونیادیشی بنێت ئەوا دونیایەکە بەسەرخۆیدا داخراوە و وەکو کۆشکێکی بێ دەرگا و پەنجەرە وەهایە و بە تەنها یەك دەلاقەی هەیە ئەویش نووسەر لەوێوە دەچێتە ژوورە و ئیتر نە دەنگی بە (خوێنەر/وەرگر) دەگات و نە هیچ ئاسۆیەکی نوێش لەبەردەمیدا دەکاتەوە.” (26).

ئەوەیش پەڕەگرافێکە لە گوتارەکەی من: ” زۆرجار شاعیری ناوبراو بەهۆی جوایەزنووسین و خۆلادان لە فۆڕمی باو، شیعرییەتی خۆی لە ناو شیعرەکانیدا کوشتووە. بۆیە پێموایە ئەنوەر مەسیفی وەك تەکنیك و فۆڕم بەرەو ئاسۆی جوان هەنگاوی ناوە، وەلێ وەك کارکردن لە ناوەوەی شیعرییەتدا لە ئاستی خۆلادان لەو فۆڕمی سواوەدا نییە، یاخود بینای شیعرەکانی بێ دەروازەن و ئەو دەروازانەی ئەگەریش هەبن، داخراون! دەقی داخراوی بەو چەشنەیش فەزا شاراوەکانیشی دەکوژێت و کۆدەکانی دەبنە وەڵامی مەتەڵێك. ئاخر مەتەڵیش بەرشەقی بیرکردنەوەی تێدا دەمێنێتەوە، کەچی بەشێکی زۆر لە دەقە شیعرییەکانی ئەنوەر مەسیفی بەرشەقی بیرکردنەوەشیان تێدا نییە.” (27).

ئەم گوتارە لە کتێبی (گۆرانییەکی شین)دا هەیە و لە ساڵی (2012) چاپ و بڵاوکراوەتەوە و ساڵێك پێشتریش لە سایت و ڕۆژنامەکان بڵاوکراوەتەوە. کەچی بنووس لە ساڵی (2016)دا نووسراوە. باشە ئەگەر کەسێك هەمان کتێبی وەك سەرچاوەی گوتارەکەی بەکارهێنابێت و لەو وەهمە ساختەچییەتییەش چووبێتە دەرەوە کە کتێبەکەی نەخوێندبێتەوە، ئایا فێڵ لە خوێنەر دەکات؟ ئایا بنووسێك فێڵ لە خوێنەر بکات، فێڵ لە گوتراوەکان و دەقەکانیش ناکات؟ ئەی چۆن ساختەچییەتی لەگەڵ ناوەوەی خۆیشیدا ناکات؟ ئەگەر بەهەمان فەزای نووسین و گوتراوەکانی ئەو بپرسینەوە، ئایا ئەگەر ئەوە کۆپیکاری نەبێت، چیترە؟ کەسێك بە بەردەوامی قسەی سواو لەبارەی ڕەخنەوە بکات، ئایا شیاوە بیرۆکەی گوتارێك لە نووسەرێك بەرێت و دواتریش ئەو نووسەرە بە کۆپیکار و تۆڕهات و بیرنەکەرەوە بزانێت؟ ئایا ئەگەر ئەو نووسەرە کۆپیکار بێت، بەڕێزت بۆچی کۆپیکاریی کۆپیکارێك دەکەیت؟ ئایا بۆچی لە گوتارەکەتدا (شیعر لە بۆتەی فۆڕمی گراندا) ئاماژەت بەوە نەداوە کە سوودت لەو گوتارەم (گۆرانییەکی شین) وەرگرتووە؟ ئایا کەسێك باسی کۆپیکاری بکات، خۆی کۆپیکاری دەکات؟

(گۆرانییەکی شین) ناوی کتێبی ڕەخنە و ڕاقەگەریی ئەدەبی منە و ساڵی 2012 لەلایەن یەکێتیی نووسەرانی کورد، لقی هەولێر

چاپکراوە(14). بنووس لە گوتارەکەیدا خۆشبەختانە ئاماژەی بەم کتێبە داو و لە پەراوێزی گوتارەکەدا نووسیویەتی: " غەمگین بۆڵی لە کتێبی گۆرانییەکی شین، لە گوتارێکی بەناوی (شیعر پێشەکی بۆچییە؟) ناوی چەندان شاعیر ڕیز دەکات، کە خۆی پێشەکی بۆ نووسیون و توانیویەتی لەو پێشەکینووسینانەدا ڕێچکەی پێشەکینووسینی تەقلیدی بشکێنێت." (28) بنووس یان لە گوتارەکەم تێنەگەیشتووە، یان ئەوەتە بە دیدگەیەکی ساختەچییەتییەوە ئەوە لە پەراوێزدا بنووسێت. ئەو گوتارەم (شیعر پێشەکی بۆچییە؟) ڕێك پێچەوانەی بۆچوونەکانی بنووسە و لەم گوتارەدا ڕەخنەم لە خۆم گرتووە، نەوەك بانگەشەی ڕێچکەشکێنی پێشەکینووسین بکەم. ئەو چەند نموونەیە لە گوتاری (شیعر پێشەکی بۆچییە؟) وەك پرسیار دەخەمەڕوو بۆ ئەوەی بۆ خوێنەران ڕوون بێتەوە. "من دەمێکە گەیشتوومەتە ئەو قەناعەتەی کەوا شیعر نووسینی پێشەکی پێویست نییە و کتێبی شیعری هیچ پێشەکییەك لە خۆیدا قبووڵ ناکات."(29)

هەر لە درێژەی ئەو گوتارەدا نووسیومە: "گەلێك چەپڵەی نێو نووسینم لە پێشەکی نووسین بۆ شیعری چرووك لێداوە، بە وشەی بریقەدار سینگی لافی گەورەبوونم دەرپەڕاندووە." (30)

ئەگەر بپرسین: ئایا ئەوە ڕەخنەگرتنە لە خۆم، یان لافی ئەوەم لێداوە کە ڕێچکەی پێشەکینووسینی تەقلیدیم تێکشکاندووە؟ ئایا دەکرێت لە بنووس بپرسین کە ئەو گوتەیەی هەوێنی چییە؟ ئایا لە کوێی ئەو گوتارەدا باسی ڕێچکەشکاندنی پێشەکینووسینی تەقلیدی کراوە؟ ئایا دەکرێت نموونەکان بخەیتەڕوو؟

بنووس لەبەر ئەوەی بڕوای بە ئامانەتی زانستی نییە و پەراوێزەکان بە ئارەزووی خۆی دەنووسێت و دەستکارییان دەکات، ئەمجارەیش ئاماژەی بە گوتەیەکی هایدگەر کردووە، تەنیا لەبەر ئەوەی کە ناوی هایدگەر هاتووە. واتە گوتەکە دەستی دووە و نووسەرێکی عەرەب ئاماژەی بە گوتەکە کردووە لە کتێبی (چییەتی زمان و فەلسەفەی تەئویل) کە لە نووسینی (د. سەعید تۆفیق)ە و لەلایەن نووسەر و وەرگێڕ (عەبدولموتەڵیب عەبدوڵڵا) کراوەتە کوردی. بنووس بەبێ ئەوەی بۆ سەرچاوەی ڕەسەنی گوتەکە بگەڕێت و بزانێت هایدگەر چی گوتووە و بۆچی وای گوتووە و لە کوێ وای گوتووە؟ تەنیا لەبەر ئەوەی ناوی هایدگەر هاتووە و لەناوی هایدگەرەوە تووشی وەهمی ناو بووە. ئەمجۆرە بنووسانە هەمیشە بەدوای ناوی گەورەوەن، نەوەك ناوەڕۆکی گەورە.

هەمیشە وەهمی ناویان هەیە و حەز دەکەم زۆرترین گوتراوی نووسەر و بیرمەندان لەناو گوتارەکانیاندا هەبێت، بەبێ ئەوەی بپرسن: بۆچی؟

بۆیە بنووس نووسیویەتی: " کاتێك هایدگەر لە بارەی شارەزایی شیعریی دەدوێت، ئەوە لە پلەی یەکەمدا مەبەستی شارەزاییە لە بیرکردنەوەی شیعری، کە لە هەموو هونەرێکدا وەك یەکە، هەموو بیرکردنەوەیەکی ڕەسەنیش واتە کردەی کێشکردن و دەرخستنی بوون بۆ (کرانەوە). کەواتە هەموو هونەرێك بە مانا بەرفراوانە جەوهەرییەکەی شیعرە، یان دەبێت بە شیعر، وەك چۆن هەموو هونەرێك زمانە، بە مانا جەوهەرییە بەرفراوانەکەی زمان."(31)

لێرەوە ئەم پرۆسەی نووسینە دەوەستێنم و هەرکات پێویستی کرد، بۆی دەگەڕێمەوە و درێژە بەبەشەکانی دیکە دەدەمەوە و ئەو خاڵانەی بە کورتیش باسم کردوون، دووبارە بە وردی و درێژی لەسەریان هەڵوەستە دەکەم. هەر بۆیە نەمنووسیوە بەشی کۆتایی.

-______________

پەراوێز و سەرچاوەکان:

1- بەرەو وێرانەیەکی شیعریی، سەبارەت بە شیعری "غەمگین بێڕێی". ئارام سەدیق. ژمارە (6)ی گۆڤاری شیعر 2018. لاپەڕە 175.

2- بڕوانە هەمان سەرچاوەی پێشوو. لاپەڕە 177.

3- بڕوانە هەمان سەرچاوەی پێشوو. لاپەڕە 176.

4- بڕوانە هەمان سەرچاوەی پێشوو. لاپەڕە 176.

5- بڕوانە هەمان سەرچاوەی پێشوو. لاپەڕە 176.

6- خولیای نووسین، ڕەزا بەراهەنی. وەرگێڕانی لە فارسییەوە: ئەمین گەردیگلانی. بڵاوکراوەی موکریان، چاپی یەکەم 2008، چاپخانەی (خانی) دەهۆك- زنجیرە(290).

7- جوانییەکانی ناڕێکی – بەختیار عەلی – کۆمەڵەوتار – بڵاوکراوەی ناوەندی ڕۆشنبیری و هونەری ئەندێشە – چاپی یەکەم 2015 . لاپەڕە 8-9.

8- بەرەو وێرانەیەکی شیعریی، سەبارەت بە شیعری "غەمگین بێڕێی". ئارام سەدیق. ژمارە (6)ی گۆڤاری شیعر 2018. لاپەڕە 180-187-188.

9- کۆکردنەوەی دژەکان. ئارام سەدیق- سایتی (دەنگەکان) بۆ خوێندنەوەی ئەو گوتارە کلیك لەسەر ئەو لینکە بکەن:
https://dengekan.info/?s=%D8%A6%D8%A7%D8%B1%D8%A7%D9%85+%D8%B3%D8%AF%DB%8C%D9%82

10- شیعر و دۆخی بە لێبوکبوون -خوێندنەوەیەك بۆ شیعری "لێبوکێك لە ژوورێکدا بیر دەکاتەوە – ئارام سدیق – سایتی دەنگەکان:
https://dengekan.info/archive/%D8%B4%DB%8C%D8%B9%D8%B1-%D9%88-%D8%AF%DB%86%D8%AE%DB%8C-%D8%A8%D9%87%E2%80%8C-

%D9%84%DB%8E%D8%A8%D9%88%D9%83%D8%A8%D9%88%D9%88%D9%86/

11- بەرەو وێرانەیەکی شیعریی، سەبارەت بە شیعری "غەمگین بۆچی". ئارام سەدیق. ژمارە (6)ی گۆڤاری شیعر 2018. لاپەڕە 186-.187

12- سروشتگەرا، یان دژە سروشتگەرا – ئارام سدیق – سایتی دەنگەکان:
https://dengekan.info/archive/%D8%B3%D8%B1%D9%88%D8%B4%D8%AA%DA%AF%D9%87%E2%80%8C%D8%B1%D8%A7%D8%8C-%DB%8C%D8%A7%D9%86-%D8%AF%DA%98%D9%87%E2%80%8C-%D8%B3%D8%B1%D9%88%D8%B4%D8%AA%DA%AF%D9%87%E2%80%8C%D8%B1%D8%A7/

13- نامۆبوونی خود لە بەردەم بووندا- خوێندنەوەیەك بۆ شیعری (ساردە بۆ من ئەم دنیا تازەیە)ی داستان بەرزان – ئارام سدیق – سایتی دەنگەکان :
https://dengekan.info/archive/%D9%86%D8%A7%D9%85%DB%86%D8%A8%D9%88%D9%88%D9%86%DB%8C-%D8%AE%D9%88%D8%AF-%D9%84%D9%87%E2%80%8C-%D8%A8%D9%87%E2%80%8C%D8%B1%D8%AF%D9%87%E2%80%8C%D9%85-%D8%A8%D9%88%D9%88%D9%86%D8%AF%D8%A7/

14- شیعر و دۆخی بە لێبوکبوون -خوێندنەوەیەك بۆ شیعری "لێبوکێك لە ژوورێکدا بیر دەکاتەوە"ی شاعیر داستان بەرزان- ئارام سدیق – سایتی (دەنگەکان). ئەوەیش لینکی گوتارەکەیە:
https://dengekan.info/archive/%D8%B4%DB%8C%D8%B9%D8%B1-%D9%88-%D8%AF%DB%86%D8%AE%DB%8C-%D8%A8%D9%87%E2%80%8C-%D9%84%DB%8E%D8%A8%D9%88%D9%83%D8%A8%D9%88%D9%88%D9%86/

15- درۆ و مۆدێرنە لە شیعریی حەقیقەتی شاراوەی (گۆران رەسوڵ) دا – ئارام سدیق- سایتی (دەنگەکان). ئەمەیش لینکی گوتارەیەکە:
https://dengekan.info/archive/%D8%AF%D8%B1%DB%86-%D9%88-%D9%85%DB%86%D8%AF%DB%8E%D8%B1%D9%86%D9%87%E2%80%8C-%D9%84%D9%87%E2%80%8C-%D8%B4%DB%8C%D8%B9%D8%B1%DB%8C%DB%8C-%D8%AD%D9%87%E2%80%8C%D9%82%DB%8C%D9%82%D9%87%E2%80%8C/

16- بەرەو وێرانەیەکی شیعریی، سەبارەت بە شیعری "غەمگین بۆچی". ئارام سەدیق. ژمارە (6)ی گۆڤاری شیعر 2018. لاپەڕە 185.

17- درۆ و مۆدێرنە لە شیعریی حەقیقەتی شاراوەی (گۆران رەسوڵ) دا – ئارام سدیق- سایتی (دەنگەکان). ئەمەیش لینکی گوتارەیەکە:
https://dengekan.info/archive/%D8%AF%D8%B1%DB%86-%D9%88-%D9%85%DB%86%D8%AF%DB%8E%D8%B1%D9%86%D9%87%E2%80%8C-%D9%84%D9%87%E2%80%8C-%D8%B4%DB%8C%D8%B9%D8%B1%DB%8C%DB%8C-

%D8%AD%D9%87%E2%80%8C%D9%82%DB%8C%D9%82%D9%87%E2%80%8C/

18- بەرەو وێرانەیەکی شیعریی، سەبارەت بە شیعری "غەمگین بڵێی". ئارام سەدیق. ژمارە (6)ی گۆڤاری شیعر 2018. لاپەڕە 179.

19- درۆ و مۆدێرنە لە شیعریی حەقیقەتی شاراوەی (گۆران ڕەسوڵ) دا – ئارام سدیق- سایتی (دەنگەکان). ئەمەیش لینکی گوتارەیەکە: https://dengekan.info/archive/%D8%AF%D8%B1%DB%86-%D9%88-%D9%85%DB%86%D8%AF%DB%8E%D8%B1%D9%86%D9%87%E2%80%8C-%D9%84%D9%87%E2%80%8C-%D8%B4%DB%8C%D8%B9%D8%B1%DB%8C%DB%8C-%D8%AD%D9%87%E2%80%8C%D9%82%DB%8C%D9%82%D9%87%E2%80%8C/

20- ڕەخنەی ئەدەبی، هونەری هەڵسەنگاندنی دەقی ئەدەبی. کۆمەڵێك نووسەر. وەرگێڕانی: چەند وەرگێڕێك – زنجیرەی دۆسیەکانی سەردەم (26). چاپی یەکەم 2017. چاپخانەی سەردەم. – لاپەڕە 86.

21- بڕوانە هەمان سەرچاوەی پێشوو. لاپەڕە 79.

22- بەرەو وێرانەیەکی شیعریی، سەبارەت بە شیعری "غەمگین بڵێی". ئارام سەدیق. ژمارە (6)ی گۆڤاری شیعر 2018. لاپەڕە 181-182.

23- بڕوانە هەمان سەرچاوەی پێشوو. لاپەڕەکانی (178-186-187-187-188-188-189-191-192).

24- بڕوانە هەمان سەرچاوەی پێشوو. لاپەڕەکانی (179-180-184-185-186-186-192-193).

25- بەرەو وێرانەیەکی شیعریی، سەبارەت بە شیعری "غەمگین بڵێی". ئارام سەدیق. ژمارە (6)ی گۆڤاری شیعر 2018. لاپەڕە183.

26- شیعر لە بۆتەی فۆڕمی گراندا (ئەنوەر مەسیفی وەك نموونە). ئارام سەدیق. ژمارە دووی گۆڤاری شیعر، ساڵی 2016.لاپەڕە 244.

27- گۆرانییەکی شین. ڕەخنە و ڕاقەی ئەدەبی، غەمگین بڵێی. لە بڵاوکراوەکانی یەکێتیی نووسەرانی کورد – لقی هەولێر. زنجیرەی چاپ (15). چاپی یەکەم 2012. لاپەڕە 84.

28- هەمان سەرچاوەی پێشوو – وتاری (شیعر پێشەکی بۆچییە؟). لاپەڕەکانی 57 تاکوو 63.

29- هەمان سەرچاوەی پێشوو – وتاری (شیعر پێشەکی بۆچییە؟). لاپەڕە 58.

30- هەمان سەرچاوەی پێشوو – وتاری (شیعر پێشەکی بۆچییە؟). لاپەڕە 60.

31- بەرەو وێرانەیەکی شیعریی، سەبارەت بە شیعری "غەمگین بڵێی". ئارام سەدیق. ژمارە (6)ی گۆڤاری شیعر 2018. لاپەڕە197.

-____

*(بۆچی مێش کرێچی ناو شەکردان نەبێت؟) ئەوە دێڕە شیعرێکە لە

کتێبی (برینەکان گۆرانیمان پێدەڵێن)ە. بنووس لە گوتارەکەیدا بە دێڕە شیعرێکی بێمانا و گوتراوێکی سواوی داناوە، بۆیە منیش کردوومە بە ناونیشانی گوتارەکەم بۆ ئەوە هەم بنووس دووبارە بیخوێنێتەوە و بیر لەماناکانی بکاتەوە، هەمیش ماناکانی بۆ خوێنەری هۆشیار بەجێبهێڵم و بپرسم: ئایا ئەوە دێڕە شیعرێکی بێمانایە؟

** (ئارام کۆشکی) ناوێکی دیکەی (ئارام سەدیق)ە و لە ژێر ئەم ناوەوە کاری پەیامنێری بۆ ڕۆژنامەی (هەولێر) دەکات. خوێنەران دەتوانن سەیری ئەرشیفی ڕۆژنامەکە بکەن، بەتایبەت لاپەڕەکانی ئەدەب و فەرهەنگ. زۆرجارانیش لە لاپەڕەکانی کۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیریی گشتی ڕاپۆرت و هەواڵ و ڕانانی کتێب دەکات.

بۆ خوێندنەوەی بەشەکانی تر کلیکی ئێرە بکەن ......

نەبیر لەتۆ ئەکەمەوە… نەبیر لەتۆ ناکەمەوە … چنوور نامق

هەر ڕۆژێ بیر لە عەشقی تۆ ئەکەمەوە
چەپکێ لە قژم ئەوەرێ
هەر شەوێك بیر لە هاتنت ئەکەمەوە
ئەستێرەیەکم ون ئەبێ
ئەمشەو ویستم بیر لە مێژووی پێکەوبوونمان بکەمەوە
مانگیش گیرا
لەوەتەی مانگ رووی شێواوە
روحی منیش وێڵ کەوتووە
هەر بمەوێ بیر لە عەشقت بکەمەوە شتێکی جوان لەدەستدەدەم…
جارێ ملوانکەم ئەبچڕێ
جارێ کاڵترین قەڵەمی لێوەکانم لێ ون ئەبێ….
تاوێکیش چاوم ئەبارێ

ئەم وەرزی زستانە دڵەم مۆڵەت نادا

کوانووی دیدارمان گەرم بێ
ئەم ئەوینە نەفرەتییەش
رێگە نادات ماڵی دڵم ئاسودە بێ
هەر جارێ بیر لە ئەوینت ئەکەمەوە
نایابترین پێکم ئەشکێ و
سەفەرێکم لێ تێك ئەچێ….
هەر جارێ بیر لە منداڵیم ئەکەمەوە
گەورەیی دێ و یارێکانی دەستم ئەشکێ
هەر دەمێ بیر لە پێکەوبوون ئەکەمەوە
وڵاتەکەم داگیر ئەکرێ….
چی گەڵای سەوزی وەتەنە زەرد ئەبێت و
مانگیش وکو رووم ئەگیرێ…
بۆیە ئیتر بە نیازم
نەبیر لەتۆ بکەمەوە و
نەبیر لەتۆ نەکەمەوە….

30-7-2018

کورد لەساڵێکدا چەند “کتێب” دەخوێنێتەوە؟ … ڕیاز حاجی

راپۆرتی گەشەپێدانی مرۆیی ساڵی 2003 دەرچوو لە یونسکۆ دەربارەی ڕێژەی خوێندنەوە دەڵێت:

80 هاوڵاتی عەرەب یەك کتێب دەخوێنێتەوە لە ساڵێکدا
یەك هاوڵاتی ئەوروپی 35 کتێب دەخوێنێتەوە لە ساڵێکدا
یەك هاوڵاتی ئیسرائیلی 40 کتێب دەخوێنێنێتەوە لە ساڵێکدا

*ئینجا راپۆرتی گەشەپێدانی ڕۆشنبیری ساڵی 2011 دەرچوو دامەزراوەی هزری عەرەبی دەربارەی ڕێژەی خوێندنەوە دەڵێ:

عەرەب 6 خولەك دەخوێنێتەوە لە ساڵێکدا
ئەوروپی 200 کاتژمێر دەخوێنێتەوە لە ساڵێکدا

بەکورتی: خوێندنەوەی یەك ئەوڕوپی پێویستی بە 2800 عەرەب هەیە بۆ ئەوەی یەکسان بن،
یەك ئیسڕائیلی دەکاتە 3200 عەرەب لە خوێندنەوە.

یونسکۆ دەڵێ: ئەو کتێبانەی لە وڵاتانی عەرەب وەردەگێڕدرێت دەکاتە پێنج یەکی ئەو کتێبانەی لە وڵاتی یۆنان وەردەگێڕدرێت، ئەوەی عەرەب تەرجەمەی کردووە لەوەتەی هەیە لە سەردەمی خەلافەتی عەباسی ناکاتە تەرجەمەی ساڵێکی وڵاتی ئیسپانیا.

لە ڕۆژگاری ئەمڕۆدا بەهاو نرخی زانست و زانیاری ،بە هەموو کەسێک وەک پێویستی خۆراک ئاسایە ، کلتوری خوێندنەوە لەهەر شوێنێک “ناوچەیەک” باڵا دەست بوو دەرگا داخراوەکانیش بە ئاسانترین شێوە دەکرێنەوە، خوێندنەوە لەزۆر بەی کاتدا تاکی بیرکەرەوە و بەرهەمهێنەر پێ دەگەینێت ، بەیێ باشترین ڕێگا بە کرانەوە و بەرەوپێش چوونی کۆمەڵگا ،دەبێ کلتوری خوێندنەوە بچەسپێنن.

لە ئێستادا لە کۆمەلگای کوردی ، لە لایەن دەزگاو گروپ و سەنتەری ڕۆشنبیری هەنگاوی باش نراون تا خوێندنەوە بکرێتە کڵتور ، بەرەوپێشچونی کۆمەڵگای کوردی و ئازادی بیرورا و تێڕوانینی گشتی بە پێشهات و ڕوداوەکان و شارەزا بوون لە مێژوو و شارستانیەتی گەڵان . وەک ئەوەی هەنگاو نراوە جێگای دەخۆشیە وەلێ بەراوردکردنی بە وڵاتێکی وەک ئەوڕوپی کڵتوری خوێندنەوە لاوازە لەم کۆمەڵگایەدا ، وە هەژاری مەعریفەش لای بەشێکی کەم نەبێت ، لای ئەوانیتر وەک پێویست نەبووە ، وە ئاستی ڕۆشنبیری زۆربەی تاکەکانی نەک کامڵ نیە بەڵکو لە ئاستێکی زۆر لاوازیش دایە . بەیێ پێموا بێت قوتابخانەکان کارگەیێکن بۆ بەرهەمهێنانی مرۆڤی تەمبەڵ و دروستبونی چینێکی نەخوێندەوار و بێ بەرهەم . ئەم چینەش ناتوانێت سەرەتایترین مافی هەبێت و تەنانەت کۆمەلگا بەرەو داڕوخانی هزری وکۆمەڵایەتی دەبات کارەسات دوای کارەسات بەسەر کۆمەلگادا دێت وەک ئەوەی ئێستا ڕوو دەدا، تەنانەت ئینتیمای نیشتیمانی لاواز دەبێت و کارەسات دەخولقێنێت.

ئێستا ئەمە لە سەدەیک دەژین بە سەدەی پێشکەوتن ناونراوە بەیێ ئەپرسم ئەبێ کورد لەساڵێکدا چەند کتێب بخوێنێتەوە؟ ئەم پرسیارە بەتەی خوێنەر جێ دەێلم .
بەداخەوە دەبێ ئەوە بڵێم ئێستاش کارە ناشیرینەکان لە زیاد بووندایە ،کۆمەڵگای وشیار و تاکی ڕۆشنبیر لە بیر و کردارەوە بەدیار دەکەوێت ، گەر سەرەنج بدەین ئەبینین پەلاو و کاژێر و

جلەکان بە جوانترین شێواز ڕازێندراینەوە لەناو جامخانەی شوشەدا لەگەڵ ئەوەشدا زۆرترین کریار وداواکاری هەیە..! بەڵام کتێبەکان هۆکاری سەرەکی چاوکرانەوەو ڕۆشنبیر بوونە “ڕۆشنبیر” بەو مانایەی ببێتە سیفاتێکی کەسایەتی لەناخدا بڕونرێت لە هەلسوکەوتەکان بەدیار بکەوێت ،کەچی دەبینین کتێب لە سەر شەقامەکان دەفرۆشرێن و نرخێکی تا ڕادەیەک هەرزانی لەسەر دانراوە داواکاری زۆر کەمیشی لەسەرە بۆیە لێرە ئەگەین بە ئەنجامێک لەناو کۆمەڵگای کوردی هیچ کات نەمانویستوە بەوشێوەیەی پێویستە بیر بکەین□و□ ژیان بگوزەرێنین، لێکدانەوەو چارەسەر بۆ کێشەکانمان
بکەین و دەرگا داخراوەکانیش بە ئاسانتری شێوە بکەینەوە .

چاوپێکەوتن لەگەڵ ” هونەرمەند سمکۆ تۆفیق” … ئامادەکردنی: هەڵۆ بەرزنجی

١- با پرسیاری خۆناساندن و کار و پیشەی ئێستاتان بکەینە دەروازە و بچینە جیهانی هونەرەکەتانەوە. سمکۆ تۆفیق کێیە؟ لە کوێ لە دایک بووە؟ پلەی خوێندنی چەندە و ئێستا لە کوێیە و چ کارەیە؟.

بە کورتی وەڵامم بۆ ئەم پرسیارە، لە ساڵی ١٩٤٩ لە شاری سلێمانی باشووری کوردستان هاتوومەتە دنیاوە. هەر لەوێ خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و ئاماد□یم تەواو کردووە. ١٩٧٥ بڕوانامەی دبلۆمم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکان لە بەغدا وەرگرتووە و پاشان لە ئاکادیمی هونەری لە بەغدا خوێندوومە. دواتر هەلومەرجی ژیان و ڕەتکردنەوەی ئەو ژیانی بندەستی و زوڵم و زۆرەم پێ قبووڵ نەدەکرا، بۆیە ناچارانە دوای ئەوەی کۆمەڵێ چالاکی هونەریی بەرزو سیاسیم نواند و چەند پێشانگایەکی سەرکەوتووم کردەوە، کە بوونە هۆکار و مایەی ورووژاندنی جەماوەری شاری سلێمانی. هەروەها ئەو پاشخانی جموجوڵە نەتەوەییانەی هەمبوون دەرەتانی مانەوەیان لە کوردستان دا تا دەهات لێ تەسکتر دەکردمەوە. ئیدی ڕووم کردە وڵاتی هونەر و مەڵبەندی ڕێنیسانس. لێرە دەستبەجێ خۆم خەریکی فێربوونی زمان

زمانکردو دەستبەکاری خوێندن بووم بە ئامانجی هێنانەدی ئاواتە گەورەکەم. ساڵی ١٩٨٢ سەرکەوتووانە توانیم خوێندنەکەم تەواو بکەم و بڕوانامەی دبلۆمم لە ئەکادیمیای هونەرە جوانەکانی شاری فلۆرەنسا وەرگرت. وە ئێستاش نیشتەجێی شاری «ریمینی» م لەوڵاتی ئیتالیا.

٢- سەرەتای کاری هونەریت چۆن دەست پێکرد و بۆ کەی دەگەڕێتەوە؟ چۆن ڕووتان لەجیهانی هونەری وێنەکێشان کرد؟

سەرەتای کاری هونەریم دەگەڕێتەوە بۆ تەمەنی منداڵیم . بە منداڵی هەمیشە حەزم لە دروستکردنی وێنە بوو. بەتایبەتی هی سروشتی دڵفڕێنی کوردستان و ئەو دیمەنە ڕازاوە و هەمەجۆرانەی ڕۆژانە دەهاتنە بەرچاوم. دەکرێت بڵێم جگەلەو بەهرە و سەلیقەیەی خۆم کە هەمبوو، لەپاڵیشەوە زۆر خۆم ماندوو دەکرد. کەسوکار هەندێ هانیان دەدام. زۆربەی کاتەکانم بە دووبارە و چەند بارەکردنەوەی کێشانی تابلۆکان چ ئەوانەی بە سەلیقە و فەنتازی خۆم دروستم دەکردن و چ ئەوانەی لەبەر وێنە و تابلۆی دیکە دەمکردنەوە. لەقوتابخانەشدا بەهرەی وێنەکێشانم دیار بوو. لە چەند مامۆستا و هاو□□یکمەوە کۆمەکی ئاسایی و هاندانم پێشکەش دەکرا، بۆ درێژەکێشان بەم خولیا ناسک و ئارەزووبەخشە رەنجم زۆر کێشا.

٣- جگە لەهونەری وێنەکێشان خولیا و ئارەزووتەکی دیکەتان هەیە؟ یان هەبووە و بوارتان بۆی نەڕەخسا بێت؟

ڕاستییەکەی کۆمەڵێ ئارەزوو و خولیای جۆراو و جۆرم هەیە. وەک دەشزانن زۆربەی هونەرمەند و نووسەر و شاعیرانی کورد لە زۆر بواردا دەست ڕەنگینن . منیش پەیکەرتاشین یەکێکی دیکەیە لە ئارەزووە گەورەکانم لەتەک وێنەکێشاندا. دیارە ئەم دوو بوار و هونەرە بۆ خۆیان زۆر ل□□ک نزیکن و پەیوەندیان پێکەوە هەیە. هەڵبەتە من خۆم زیاتر بۆ هونەری وێنەکێشان تەرخان کردووە. دەبێت ئێوەش بزانن ئەرک و ڕەنجی فەرهادی دەوێت لەم هەندەرانە و بێ وڵاتییەدا، کارێکی سیزیف ئاسایە بەرهەمێ، تابلۆیەک بەرهەم بهێنیت. بەتایبەت لە وڵاتێکی وەک ئیتالیادا، کە بێدەرامەتی و بێکاری گرفتی هەر تاکێکە. جا گەر ئەو تاکە هونەرمەندێکی کورد بێت و ئارەزووی خزمەتی هەبێت. ئەوە دیارە دەیان قات ژیانی سەختتر و دژوارترە. وەک دەڵێن ژیانی کولەمەرگییە.

٤- تێڕوانینی ئێوە بۆ هونەر چۆنە؟ ئاستی هونەری کوردی لە کوێدا

دەبينن ؟.

هونەر دنيا□كى بێناسنامەيە، جيهانێكى بێسنوورە. حەز و لەزەت و ئاواز و مۆسيقاى خۆى هەيە، جوانى و ڕازاوەيى تێدايە، هەست ورووژێنە، و ئاسۆى هزر فراوان دەكات.
هونەر مەيدانێكە بۆ خۆشگوزەرانى و هەمەچەشن كردن و بەخشينى شيلەى ميهرەبانى لەم گەردوونە جەنجاڵەدا بە مر□ق، هاتۆتەكايەوە . هونەر ڕەهەندى جۆراو و جۆرى ديكەشى وەك كۆ مەڵايەتى و سياسى و كولتوورى نەتەوەيى و شارستانيانەى هەيە. ل□ بەرئەوەى دامودەزگايەكى رێكوپێك لە وڵاتێكى كۆلۆنياليكراوى وەك كوردستان دا نييە، وە هيچ سەرچاوە و ئەرشيفێكى دەوڵەمەند و كۆكراوە ل□ بەردەست دا نييە، وا زەحمەتە بە وردى بتوانين دەستنيشانى هەندێ شت بكەين.
كورديش وەك هەر نەتەوەيەك سەربارى ئەو هەموو مەينەتى و نەبوونى ژيانێكى ئاسوودەيى، وا ديسان جێى سەرسوڕمانە، كە خاوەنى هونەرى خۆيەتى و مێژوويشى ڕەگوڕيشەيەكى بەهێزى هەيە. باوەڕم وايە هۆكارە سياسييەكان كە ڕەفتار و هەڵوێستى دوژمنانى كورد، كاريگەرييان تێدا هەبووە ڕێگر بووە و تاوانبارە.

وەك وتمان ئەوەى شارەزاى مێژووى سياسى كورد و ئەو بارە كۆمەڵايەتييەى كە مەحكومى چەندين هۆكارى بابا□تى و ناسروشتى ودەرەكين، ئەوجا زۆر بەشانازييەوە پلە بە پلە بە قەد و باڵاى خۆيدا هەڵگەڕاوە. بە بەراورد بەو بارودۆخەى كوردى تێدايە، هيچى لە هونەرى جيهانى كەمتر نييە. هەر نەبێ ل□ بەرئەوەى هونەرى كوردى گرێدراوى ئەو واقيعە تاڵەيە و شان بە شانى ئازار و ژانەكان هەنگاو هەڵدێنێ، وا ڕاپەڕاندنى ئەم ئەركەش بۆخۆى هونەرى كوردى تايبەتمەندتر كردووە. لە زۆر وڵاتدا جێ پەنجەى هونەرمەندانى كورد ديارە و ڕۆڵيان هەيە. هونەر و هونەرمەندى كورد گەر كەمووكوڕييەكيشيان هەبێ، وا ئەوانيش بەگشتى قوربانى بارودۆخە سياسييەكەن، كە لە نەبوونى دەوڵەتى كوردييەوە شين بووە.

٥- لاى بەڕێزتان چۆن بنەما و هزرو فيكرى وێنەكێشان دروستدەبێ؟ كوردەواريوەك ديمەن وسروشت تا كوێ هەوێنى كار و تابلۆكانتانن ؟ چۆن دەتوانن ژان و ئازارى بندەستى نەتەوەكەتان بكەنە ناسنامەى هونەرەكەتان ؟

هەموو هونەرمەندێك كاتێ كە بەرهەمێكى هونەرى دەهێنێتە بەرهەم لە پێشدا لەناو مێشك و دەروونى خۆيدا لە ململانێ دايە و هەنگاو بەرەو گەڵاڵەكردن و نەخشاندنى بنەما هزرييەكان و چاندنى تۆوى كارەكە

بۆشین بوون دەنێ. دوای پێگەیشتن و کوڵانی تەواوی بنەماکان، ئینجا کارەکە لە چوارچێوەی تابلۆیەکدا یان هەر جۆرە کارێکی دیکەی هونەریدا خۆی دەخاتەڕوو.

من بۆ خۆم سروشتم وایە، تا ئەوپەڕی دڵنیابوون لە شینبوونی تۆوی کارەکە لە مێشکمدا دەست نادەمە کەرەسەکانم ! ئەوسا تەوەختەی پێداویستییەکان ئامادەبوون وا بە شێوەیەکی خۆڕسکی دەمخەنە سەرباری پەنابردنە بەر بەکارهێنانی کەلوپەلەکانم و ب□ باوەڕ بەخۆبوون و بێ سڵەمینەوە و دڵەڕاوکێ کار ئەنجام دەدەم. کەمیش وابووە لە کارەکانم پەشێمان بم. لەوانەیە هەندێ جار بڕەک خرتە و سرتەی ناڕازی بوون وەک شنەبایەک بەلامدا تێپەڕێت، بەڵام ئەم دیاردەیەش زوو بەسەر دەچێت.

لەدەست پێکڕا ڕامگەیاند کە ئەو دیمەنانەی لە منداڵیشدا دەمکێشان هەر هی کوردەواری و دیمەنی کوردستانە شیرینەکەم بوون. ئەم دیاردەیە یا ڕاستتر بڵێم ئەم گەرایە لەگەڵمدا گەورە بوو. لە گەورەبوونیشمدا و لێرەوە کە بەهەزاران کیلۆمەتر دوورم لە بەژنوباڵای نیشتمانەکەم هەر مایەوە و لێم جیانا بێتەوە و بۆتە بەشێکی زیندووی بوونی ماکی و مینۆکی هەبوونم. بە شانازییەوە دەڵێم ئەگەر خۆشەویستی وڵات بۆ هەندەک کەس جارەوجار بە میوانی بێت وا بۆ من هەردەم هزر و کەرەسەی ئامادەی هەر بەرهەمێکمە.

دەی لە ئێوە دەپرسم چۆن بتوانم ئەم دیمەنەی شارە ئازیزەکەم سلێمانی بە نموونە دێنمەوە لەبیر بکەم کە پیرەمێردی نەمر دەفەرموێ:

سبەینێ بوو لە خەو هەڵسام کە ڕوانیم بەفرە باریوە
سلێمانی ئەڵێی بەڵقیسە تارای زیووی پۆشیوە

تا دەفەرمووێ:

بە بەرگی سپییەوە چەند شۆخە شاخی گۆیژە ببینە
لەڕەنگی ئاسمان دولڤەرترە« ئەو سپییە» ئەم شینە

ئاخر چۆن دەتوانم شاخی ڕەنگاووڕەنگی گۆیژە ، شاخی پیرەمەگروونی موقەدەس ل□ بەرچاو ون کەم. ئامێدی و سەفینی ڕازاوە، قۆپی قەراغ و هەورامان فەرامۆش کەم. دەی چۆن دەتوانی لە یادی بەهاری هەمیشە سەوزە و میوەهات، زستانی ڕووسپی و بووکی ڕازاوە، پایزی گەڵازەردی زێڕ و زیو، هاوینی ئەحمەدئاواو تانجەرۆ و سەرچنار و قەشقۆڵی ، هەورامانی گوێز و شارەزووی ترۆزی و شووتی و هەنار و شارباژێڕی ترێ و هەنجیر و هەرمێ لاسورەی سیوەیل و گۆیژ و توو و بەڵاڵوکم ڕزگار بکەیت؟! ڕووبەر و پانتایی گەڕەکی ئەسحابەسپی و گۆیژە و گردی مامەیارە و سەیوانی ئەرخەوان و بەهەشتی شەهیدان و مەڵکەندی

و کانەسکان و چوارباخ ، یان بەردەرکی سەراو پیاسەی تووی مەلیک و سەیرانی کانی با و کانی شەکراو، گۆمە و یارییەکانی هەنگەشەلە و ئاشەبەتەنوورە و هەڵووکەن و هەڵماتەن و مزراحەن و دووگەڵەی و محەلەبی و شرووبشکێنە و چاوشارکێ و کەاوکەاوەنە و شەڕەشەقی قوتابخانە و لەزەتی پارووە قاورمە بە کەوەری گەڵا پانەوە و دانیشتنی سەرسووچی کۆڵانان و ئەو هەموو گەڕەمەز و پێکەنین و تەڕدەماغییەی ئازیز و خۆشەویستانی شار و شێتئاقڵەکانی وەک ئەحە دەڵانی و ئەحەی کوێرەوو و خاڵە ڕەجەب و عەبە شەکەنە و هەزاران هەزار یادگار و بیرەوەری دیکەی شیرین و تاڵم لە بیر دەچێتەوە.هەز نییە بتوانێ ئەو پاشخانە کولتووری و مێژوویییەی ڕابووردووم تێدا بسڕێتەوە. هەمیشە پێوەیان دەژیم و تا دوا هەناسە و چوونەوە باوەشی خاک لە گۆڕەمدان و لەو دنیاش پێکەوە تەهەڵدەچینەوە.

کە لە ئێمە دەتوانێ شێخ سەعید و ئیحسان نووری پاش و سمکۆی شوکاک و پێشەوا قازی محەمەد و شێخی نەمر و بارزانی نەمر . نەورۆز و چوارچرا و دەربەندی بازیان و قەڵای جزیرە و بۆتان و زیندانی ئامەد و قەڵای دمدم و داستانەکانی شۆڕشی ئەیلوول و هەڵەبجە و ئەنفال و کۆڕەو لە یادی خۆیدا بسڕێتەوە!؟.
ئەم نموونە تێکەڵانە دێنمەوە تا هەمووومان بزانین بە لەم وڵاتانەدا هەست بە نامۆیی دەکەین و بیرکردنەوە و خەیاڵات و ڕەفتارمان جیاوازە لە خەڵکی ئاسایی. ئەم هەموو هۆوهۆکار و دیاردە و بیرەوەرییانە ڕەگی قوڵیان لە بوونماندا هەیە. وێنەی ڕوونیان لە بەرچاوماندا هەیە و هێزێکی دینامیکی بەهێزن و دەمانجوڵێنن. ئێمە بەر لە هەر شوێنێکی دیکە دەستکردی ئەم مێژووو جیهانە کۆمەڵایەتییەی کوردەوارین.

من شەتڵێکم و لە باخچەی ئەووڵاتە«بەهەشتی ڕازاوەی سەرزەمین» دا شین بووم . ئەگەر هەموو لەشم تەنیا چاو بێت هێشتا لە جوانی و شیرینی کوردەواری ئەی وڵاتە جوانەکەم … ڕۆڵەکەم خەزانەکەم باوانەکەم… تەر نابێ و نابێ و نابێ هەزاران ساڵی دیکەش بن دەست بین و بمانکوژن و بمان بەن، لەت لەتمان کەن، ناتوێینەوە و ناتوێینەوە و هەر دێیین و دێین و دێیین.. بەرەو هەبە و هەواری باسەفا، بەرەو لادێ بەرەو کانگای وەفا، بەرەو کوردستان بەشکۆ و لانەی مرۆڤایەتی و شارستانێتی.
بەرهەمەکانی من یەکێ لە تایبەتمەندییەکانی ئەوەیە، کە هەمیشە هەوڵمداوە یاخود وەک پرنسیپ لام چەسپاوە، کە ئەو شتانەی ئەوە باسی دەکەن ، ناسنامەی هونەرەکەم بێت. هونەرەکەشم تەرخانی مەسەلە

پیرۆزەکەیە.

کاتی خۆیشی لە ناوەوەی وڵات بە چەند تابلۆیەک توانیم ، ڕاستتر بڵێم ئەو ئەرکە بەشانازییەوە بەجێ بگەیەنم. دیارە راستی یاخود سەرکەوتن و نەکەوتنی کارەکەم وا لە دادگای جەماوەر و با ئەوان دادوەر بن. ئەوانەیشی ئاگادارن دەزانن چ چەرمەسەری و ئازارێکم لە پێناوی ئەم باوەڕە پتەوەمدا چەشتووە و چ زەحمەت و چەڵەمەیەکم هاتۆتە ڕێ.
وەک هونەرمەندێکیش باوەڕم وایە، هەموو چرکەساتێکی ژیانی تاکێکی کورد بەو حاڵەتەی تێیدایە، شیاو و شایانی ئەوەیە ببه□ت□ کەرەسە و هەوێنی چەند تابلۆی بەرزی هونەریی و ڕۆمانی مەزن و چیرۆکی سەرکەوتوو. جا وەرە ئەندێشە و ژان و سوێی تراژیدیای ستەملێکراوی دەوری ٤٠ چل ملیۆن م□ر□ڤ چ زەخیرەیەکی زۆر دەوڵەمەندە بۆ لەدایکبوون و داهێنان و خوڵقاندنی ملیاردەها کاری هونەریی و ئەدەبی شاکار و بەرز.
سەبارەت بە خۆم بەو چەند تابلۆیەی خستوومەتە بەردەست ، نیشانم داوە چەند هونەرمەندێکی ئەو ژان و ئازارەم و چەند کوڕی بە ئەمەکی نەتەوەکەمم !؟.

٦- وەک زانیمان وا ماوەیەکی زۆرە پەڕاگەندەی هەندەران بوون و لە وڵاتی ڕێنیسیانس و کانگای هونەر وەژ دەڵێن گیرساویتەوە. ئەم وەرچەرخانە لە ژیانتاندا چ بووو؟ چەند کاری کردۆتە سەر هون□رک□تان؟ جۆن هەوڵتان داوە هونەری کوردیی بە هونەریی جیهانی بناسێنن؟.

هەموو دەزانین کاتێ باسی هونەری وێنەکێشان دەکرێت، یەکسەر وڵاتی ئیتالیا دێتە یادمان. ئەم وڵاتە بەناوبانگە بە هونەر و ئەدەبی کۆن و بزووتنەوەی ڕێنیسابس و جۆرەها کاری هونەریی و فیکریی و ئەدەبی دیکەی بەرز. منیش هەر ئەم خاکانەبوون وایان لێم کرد ئیتالیا هەڵبژێرم. منیش وەک عاشقێکی هونەر شەیدای وڵاتی هونەر بوم. هەر ئەم هەست و کەفو کوڵە هانیان دام بە خۆشی□وە بتوانم خوێندن لێرە تەواو بکەم. سوودێکی هێجگار گەورەم لێوەرگرتووە و کاریگەڕێتی بە قووڵی لەسەرم هەیە.
دیارە ئەو هونەرمەندانەی بە هەزاران کیلۆمەتریش لەم وڵاتەوە دوورن سارسامن بە مێژووی هونەری ئێرە و قوتابخانە هونەرییەکان و ئەو بزاڤە نوێیەی هەیە. دەی منێکی ئیستا لە کانگاکەیدام و ڕۆژانە لە دامودەزگای ڕاگەیاندن و ئەو گەموو مۆزەخانەو سەر شەقام و ئیرەو ئەوێ دا ڕووبەڕوو و گوێ بیست و لەزەتچێژی ئەو هونەرە

دەبمەوە چۆن کارم تەناکات!.
ئەمەندەی ئارەزوو بکەم چەند ڕوونکردنەوەیەک بخەمە سەر خەرمانی ئەم هەڤپەیڤینە، ئەوەیە من هەمیشە لە بیرمە کە تاکێکی هونەرمەندی کوردم. بۆ موتووربەکردنی هونەری کوردەواری بەهونەری ئیتالی و خوڵقاندنی هونەرێکی نوێی تەڕ و پاراوی خاوەن ناسنامەی کوردی، بەئەقڵی ئەوروپایی هاوجووت لەگەڵ بنەما سەرەکییەکانی زانستی و ئەکادیمی هونەردا، کرۆک و مانا و ستراتیژی یەکەمی کارەکانی منە.
هەموو هونەرمەند و دەستانی ئیتالی وجیهانی ئەوانەی بەشێک لە کولتوور و هونەری ڕۆژهەڵاتی شارەزا و ئاگادارن، بێ سێ و دوو هونەرەکەی من دەناسنەوە. بەلایانەوە سەرنج ڕاکیش و عەنتیکەیە.
کارەکانم هەوڵێکە بۆ دروستکردنی کەناڵ و پردێ لە نێوان هونەری کوردستان و بە ڕێگای ئیتالیا بۆ ئەوروپا و جیهان هەڵبەتە کارێکی هێندە سانا نییە! بەڵام من بۆ تێدەکۆشم.

٧- باوەڕتان وایە هونەری وێنەکێشان بتوانێ ئەندێشە و پەرۆشەکانی تاکی کورد لە خۆی بگرێ؟ یا چەند دەتوانێ و ڕەنگی تێدا بداتەوە؟

شاراوە نییە ژیانی تاکی کورد لەوانەیە بە شاکارە ڕۆمانێک کۆتایی نەیەت. کاتێ من یان هەر هونەر مەندێکی دیکە دەت ئازار ژانەکانی تاکێکی لە شوێنێکی تابلۆکەیدا جێ دەکاتەوە تەنیا کارەکە لە ڕووی سیمبوڵی و خەیاڵا تێگەیشتنی بێگانەیە لەو ئەندێشەیە! دەنا هەڵبەت نەخێر دەمەوێ ئەوەش بڵێم هونەر و ئەفسانەی هونەر ئەوەیە بەشێکی بچووک ئاماژە و گوزارە لە شتی مەزن بکات!. کاتێ من دیمەنی کوژراوی مێرووڵەیەک دەکێشم، هەوڵ دەدەم ژیان و شەهیدبوونی سەدان ڕۆڵەی نەتەوەکەمی تێدا جێ بکەمەوە و نیشان بدەم .

٨- هونەر کەی و چۆن دەتوانێ ببێتە چەکێکی کاریگەر و بەشداری کە خەباتی ڕزگاریخوازیدا بکات؟

هونەریراستەقینە هەمیشە چەکی کاریگەر بووە. نەبەستم لە ڕاستوقینە ڕەوەیە لە خزمەتی کێشە کۆمەڵایەتییە گشتییەکانی تایبەتمەند بە مرۆڤەوە بن. بۆ مرۆڤێکی بێ ئاڵاو دەوڵەت، نیشتمان سوتماککراو و ژاراوی کراو، بۆ نەتەوەی بندەست و ستەملێکراو، خاک شەقوپەقکراو و تاڵانکراو و داڤەشکراوی مێژووی خوێناوی هەڵەشەلێژراو، گەر ئەمانە یەک لە هەزار بگرە ملیۆنێ لە کارەکانمدا ڕەنگ بشاتەوە وا بەشدارییم لە خەباتدا. وا چەکی دەستی خەباتگێڕانە. پشتی کارەساتەژی وەک ژەهربارانکردنی هەڵەبجە هیچ دەقێکی ئەدەبی نەیتوانی گوزارە کەو ترازیدیایە بکات بەڵام هونەرمەندە ڤێکێشانی

وێنەی شەهید « عومەری خاوەر» و منداڵەکەی وەک ئەوەی کاک عومەرتۆفیقی هونەرمەند لە ئەڵمانیا کێشاوێتی توانی وێنەی ڕووداوەکەی تا ڕادەیەکی زۆر تێدا بەرجەستە بکات. وەک وتم گەر هونەرمەند کوڕی مەسەلەی میللەتەکەی نەبێت، وە هونەرەکەشی بۆهەمان ئامانج بێت وا لەم چەکە کاریگەرتر و بەرزتر بەتایبەت لە هەندەران شک پێ نا بەم.

٩- ئێوە لەگەڵ دروشمی « هونەر بۆ هونەر» دان، یاخود هونەر بۆچی؟

بەلای منەوە هونەر بۆ گەلە ووە بۆ هونەریش کە دەڵێم بۆ هونەریش مەبەستمە بڵێم کارەکە خۆی گەرەکە هونەر بێت دەنا ناشێ بۆ هونەر بێت ساتێ کە هونەرمەندێک کارێکی هونەری دڵسۆز دەهێنێتە بەرهەم ئەوسا هونەرەکەی بۆ گەل و مر□ق و هونەریشە هونەرمەن پێویستە ڕاستگۆ و دەستپاک بێت لەگەڵ ئەو کارە هونەرییەی دەیکات. من بەهەموو روانایەکمەوە کارەکانم بۆ خزمەتی نەتەوەکەم تەرخان کردووە. لەنێو گەکەکەشمدا بۆ ئازادی و و مافەکانی سیاسی و کۆمەڵایەتیتاکی کورد لاشموایە ساتێ ئێمە لەئەرکە سەرەکییەکان واتە نەتەوەییەکان ڕزگارمان بوو وا ئەو کاتە کێشە و ئازاری مر□ق ل□ جیهان دا دەبنە باابەتی هونەرەکەمان . وەکوتم وڵاتی خۆمان سەرچاوەی هەموو ئازارو ژانەکانە. جا،ساتەوەختێ من وێنەی لایەنێکی ئازاری ژیانی تاکێکی کورد دەکێشم ئەوا هەر تاکە نرۆڤێ لەم گەردوونەدا و بە مرۆڤی ئەستێرەکانی دیکەشەوە گەر خحی تێدا دۆزییەوە دەتوانێ بە هی خۆی بزانێ و دانێ. بەدەنگی بەرز دەڵێم پێویستە هەموو شت لە پێناوی بەختەوەری خۆشگوزەرانی ژیانی مرۆڤ وبەرەو پێشبردنی شارستانێتی بۆن و بەرامە خۆش و عەقلانییەتدا بێت.
هونەرمەندی کورد … جارێ ئەرکە نەتەوەییەکانی بەر لەهەر شتێکی دیکە دەکەنەوە.. هەتا لەم پێداویستیە هەرە گرنگ و مانادار و پیرۆزە نەبنەوە هیچ ئەرک و فەرمانێکی دیکە جاوەڕێیان ناکات و وەک دەڵێن تەکلیفیان لەسەر نییە. هیچ ئەرک و فەرمانێکی دیکە چاوەڕێیان ناکات و وەک دەڵێن تەکلیفیان لەسەر نییە. بۆیە نا بێت لە ڕوانگەی ئیدیۆلۆژیای ڕووت و بەرژەوەندی زڕە تیۆری مردارەوە بوو فسفس پاڵەوانێتی سوورەی بەر لەشکریی بڕواننە مەسەلەکان و لە حوکمی ڕاستێتی و ڕەوایەتی و بێگەردێتی دۆزی کورد سڵ بکەنەوە و بکەونە گومانەوە و ڕێی گومڕایی بگرن.
ڕووداوەکانی ئەم چەند ساڵەی کوردستان و جیهان هەموو ئەزموونەژانیان بۆ خستینە ڕوو وابزانم هەموو دەتوانین بۆنی گوڵ و ئازاری دڕک لێک جیا بکەینەوە. بەڕاستی هەق نییە هیچ تاکێکی کورد

سەرقاڵی شتی لاوەکی بێت. هەموو دەست پێکێکی کوردانە چونکە زۆر لە کاروان بەجێماوین هێشتا هەر درەنگە دیارە سروشت و جوانیش هەردوو بۆ ئاسوودەیی مر□ق و خۆشی ودڵشادبوونی مر□ق ب□ بایەخن.

۱۰- هونەرمەندی کورد چۆن دەتوانێ ڕەسانەیەتی هونەر و کەلەپوورەکەی بپارێزێ؟ سنووری ونبوون کوێیە؟

لە خاڵێکی ئەم گفتوگۆکردنەدا ئاماژەم بەوە کرد کە هەرتاکێکی کورد ژیانی پڕ دیمەن و ساتەوەختی سەر سوورھێنەرو هەستیارە. بۆبونە هەوێنی تابلۆی بەرز و گەشی هونەریی . هەر هونەرم□ند□کی کورد ئاوڕی لە مێژووی نەتەوەکەی دابێتەوە بەویژدان و خاوەن هەکوێست بێت و ئاواتی بەرەو پێشبردنی هونەری نەتەوەکەی بێت خاوەنی ڕحشنبیرییەکی کوردانە بێت و چیرۆک و ڕووداوە مێژووییەکانی کورد ئاگادار بێت هەمان کات بەها و بایەخ و گربگی ئەن شتانە لە دنیادا بە تایبەت لای فەلانی زیندووی ئەوروپایی و ئەوانەی هەزاران هەزارساڵە خاوەن دەوڵەتیشن ئاگادار بێ وا ئەرکی سەر شانێتی خەسڵەت وتایبەتمەندێتی و ڕەنگ و بۆی ژوردێتی هونەرەکەی بپارێزێ و ناسنامەکەی نەشێوێنێ. وە ئاگای لە کەسایەتی خۆیی و بەها کۆمەڵایەتی و کولتووریی و شارستانیتەکان بێت.
گرتن□ بەری هەر ڕێچکەیەکی دیکە لەم بوارەدا خۆ ونکردن و سڕینەوەی ڕواڵەتی خۆماڵی و لادانە لە هونەری ڕەسەن و لاسایی کردنەوەی کوێرانەی هونەری نامۆیە من ناڵێم بە تەنها هونەری کوردی و بابەتەکانی ڕوخسار و ناوەڕۆک و پانتایی کارەکانی هونەرمەندی کورد داگیر بکات و سنوور و چوارچێوەتەک بۆ کۆت و بەندبوون. یاخود کێشانی هێڵی سوور بۆ هونەرمەندی کورد دیاری بکرێ بەڵام گەرەکە تووشی نەخۆشی خۆبەکەمزانین و پەتای لاساییکردنەوەی ناشیانە نەبێ و بە چاوی نزم لە هونەری میللەتەکەی نەڕوانێ حەز دەکەم هونەرمەندی کورد ئەم بەیتە شیعرەی مامۆستا گۆرانی لە یاد بێت:
کانییەکی ڕوونی بەرتریفەی مانگە شەو لە بنتا بلەرزێ مرواریی زیخ و چەو
جوانترە لە لای من لە دەریای بێ سنوور شەپۆلی باتە بەر تیشکی رۆژ شڵپ و هوڕ

۱۱- ئاواتتان چییە لە ژیان دا؟

ئاواتەخوازم کە هونەری کوردی زیاتر گەشە بکات و بونیاتی تەواوی خۆی بچەسپێنێ و بێتە خاوەنی دامودەزگای نەتەوەیی خۆیی و لە گشت

کوردستان دا بایەخی زیاتری پێ بدرێ.
لەمەش گرنگتر بە ئاواتم هونەرمەندانمان یەکگرتووبن و دۆزی نەتەوەکەیان لەبیر نەچێتەوە و ئەم خاڵەش لە سەروو هەموو مەبەستێکەوە دانێن. وە هەر یەکەی بە شێوازو میتۆدی خۆی لە خزمەتکردن بەردەوام بێت و کەمتەرخەمی نەکات. بە هەموو مانای وشە هونەرمەندی میللەتێکی بێ کیان و ناسنامەی سیاسی وڵات کۆلۆنیالکراوبین. بۆ هەڵتەکاندنی سنورەکان و سڕینەوەی واقیعی ناسروشتی بەزۆر سەپاو بەسەر کوردستاندا خەبات بکەین.
ڕۆڵەیەکی بەئەمەکی مێژووی خوێناوی و فرمێسک و جگەرسووتاوی دایک و خوشکی شەهیدان بین. بۆ ئازادی و یەکسانی لە کوردستاندا تێبکۆشین. مرۆڤ و ژان و پەرۆشەکانی لەبیر نەکەین و لەدوورگەی کوردایەتییەوە بۆ کیشوەری مرۆڤایەتی هەوڵ بدەین . بەئاواتی ئەوەم هەموو لە کوردستانێکی ئازاد بەمزوانە یەکتر بگرینەوە. بۆ گۆڤارە نازدارەکەی ئێوەش سەرکەوتن و بەرەو پێشچوونی زیاتر دەخوازم.

پێشانگاکانی هونەرمەند

- ساڵی ١٩٧٢،١٩٧٣،لە شاری سلێمانی.
- لە ساڵی ١٩٨٦ Arti Figurativ Riccione
- لە ساڵی ١٩٨٧ لە Galleria Boccioni Morciano di Romagna
- لە ساڵی ١٩٩٤لە San Marin
- ئەم پێشانگایانە بە تەنیا خۆی کردووویەتەوە.
- لە ١٩٧١ لە سلێمانی و ١٩٧٤ لە بەغدا و ١٩٧٥ لە سلێمانی و بەغدا و ساڵی ١٩٧٨،١٩٧٩،١٩٨٠ لە Firenze و ١٩٨٢ لە Siena و ١٩٩٣ لە Morciano DI Romagno و لە ١٩٩٥ لە Brescia و لە ١٩٩٦ لە Genova.

ئەم کۆمەڵە پێشانگایە بەهاوبەشی کۆمەڵێ هونەرمەندی بەناوبانگی کورد لە فیستیڤاڵەکانی سلێمانی و بەغدا کردۆتەوە لە ئیتالیاش بە هاوبەشی لەگەڵ گەورە هونەرمەندانی ئیتالی و جیهانی.

بەشێک لە تابلۆکانی:

فڕین بۆ نێو جوگرافیای جیهاندا، بۆ زمانێکی شیعریی ....
نووسینی: هۆشێنگ قادر

١- لە خانۆچکەکەی ماڵێ پوورە خونچێمەوە، بۆ کەلاوەکەی سەعیدیان. /دەقێکی واڵا./
٢- ئەفریقانامە و زەمیننامە، بە تامی شیعر.
٣- ئەمریکانامە، بە تامی شیعر /ڕۆمانە شیعر- قەسیدە./

پڕۆژەی هەر سێ کتێب، بۆ بەڕێز کاک پێشەوا کاکەیی.

ئەزموونی یەکەمی پێشەوا، موژدەی سەرکەوتنی ئەدەبێکی جیاواز، بە تام و نەکەیەکی جیاوازەوە، ئەزموونیک کە پێشتر زۆرێک لە ئێمە، بە مانا ڕەهەندییەکەی پەیمان پێ نەبردووە، هەڵبەتە ڕەگ و لقێکی پێ بە ئیلهامەوێ، لە دەقی واڵای شێرکۆ بێکەسەوەیێ، بە نموونە.
سەفەرێکی خەیاڵیی، بە بۆن و بەرامە و، بە هەوا و نەسیمی پشدەرەوە، بۆ ئەو پەڕی جیهان، بۆ سەرزەمینی دوور؛ دوور لە دەستی ئینسانی ڕۆژهەڵاتیی، سەفەرێک لە کانگەی ڕۆژهەڵاتەوە بۆ ناو نەتەوەی جیاواز و قەبیلە و خێلی جیاواز، هەروەها، بۆ ناو کولتوور و تەقالیدی جیاواز و زمانی جیاواز، دابونەریتی جیاواز و کۆمەڵگێ و بیری جیاواز، بۆ ناو ئینسانی هەمە جۆر لە ڕەنگ و ڕووخساری جیاواز، بڕینی چەندان کیشوەر، بڕینی هەزاران فرسەخ، هەڵبەتە لە ڕێگای سەفەرەکەی پێشەوا، شاخ و دەریا و چەندان هەرێم و هەرێمی تر، کە هەمووی واڵایە لە بەردەم خەیاڵیی پێشەوا.

بوونی ئەو جۆرە سەفەرانە، هێشتا تام و لەززەتی خۆی هەیە. هەموو ئەو جێگایانە، بە بیابانی گەرم و پانوپۆڕ و فراوانەوە، بە لوتکەی شاخی بەرز و بە فرینەوە، بە شوێنی ساردوسڕەوە، بە ناو چەندین دۆڵ و گرد و هەوراز و نشێو و تەلانەوە، بە ناو چەندین دارستانی چڕوپڕەوە، بە ناو چەندین کانی و کانیاو و ڕووبارەوە، کە هیچیان هاوشێوەی ئەوی تر ناکەن… چش لە تەکنەلۆجیا، کە دەڵێت: جیهان گوندێکی بچوکە و، وا لە نێو دەستت دایە؛ جیهان هێشتا گەورەیی خۆی لە دەست نەداوە…

سەفەرەکەی کاکەیی:-

هاوشێوەی سەفەرە خەیاڵییەکەی "دانتی،" لە کۆمیدیای ئیلاهیدا، سەفەرێک بۆ ناو ئەو شوێنەی کە دانتی خۆی مەبەستی بووە، هەڵبەتە بە ئیلهامی سەفەرەکەی پێغەمبەری موسڵمانان بۆ سەر ئاسمانی دوور.
چیرۆکی ئەو دایکەی کە بە دوای کوڕە تاقانەکەیدا دەگەڕێت. بیرم دەکەوێتەوە کە کوڕە گەنجە جوانەکەی دیل و ئەسیری سوپای پڕ زوڵمەتی دەست تەیمووری لەنگ کەوتووە، کە چۆن لە ئیتاڵیا و فلۆرەنساوە، پێ بە پێ بڕینی هەزاران فرسەخ لەسەر دەریا، لە ناو بیابان و سەر لوتکەی شاخ، دواجار دایک و کوڕ، لە سەربازگەیەکی ناو سوپای تەتەر بە یەک گەیشتنەوە. تەنانەت لە سەفەرەکەی دایکێدا، هەموو گیانەوەرەکان لە بەر شکۆی ناوی دایک یارمەتی دایکیان دا، بە گیانەوەرە دڕندەکانیشەوە، کە چۆن هەموویان دەستە وەستان بوون، لە بەر وشە و مانای دایک، دواجار خودی تەیمووری لەنگیش، سەری بۆ ئەو دایکە دڵ پڕ لە میهرەبانییە دانەواند و، بەڕێزە و لە تەک خۆی بەخێرهاتنی کرد. هەر بەم بۆنەشەوە، هەموو ئەو سەر زەمینانەی پێشەوا، سەفەری بۆ دەکات، خەڵکەکەی بە تایبەتی شاعیران و داهێنەرانی بە شەوق و زەوقەوە، بە ڕیحابەتول سەدرەوە پێشوازی لە پێشەوا دەکەن، با کوڕە کوردی پشدەریش هەر دڵ پێشاد بێت، سەفەرێک لە پێناو موژدەی بەختەوەری و یەکترناسین، خۆزگە ڕۆژێک دادێت پشدەر و قەڵادزێ موژدەی دەستە خوشک، بە شارێکی ناوداری ئەمریکای لاتین بەدەست بهێنێ، "بۆینیس ئایریس، بە نمونە؛" خۆ سروشتی پشدەریش ناخۆش نییە.

دیسان، کاکەیی: وەک جوگرافیناسێک و ئەدەبناسێک، وەک کابتنێکی شەبقە لەسەر، لە شێوەی پیاوێکی ئینگلیزی جوگرافیناس، پڕ بە هەیبەت و بە ویقاڕەوە، دەیەوێت بست بە بست، سەرزەمینی دوورودرێژی ڕۆژئاوا و ڕۆژهەڵاتی دوور بناسێ.
هەر وەک گەشتەکەی "ڕیچ و جیمیس کلۆدیۆس؛" ڕیچ، بۆ ناو قوڵاییی کانگۆی ڕۆژهەڵاتەوە بۆ خێڵەکانی بادیەی ناو عەرەبستان، لە وێشەوە، بۆ ناو بیابانی پڕ ئاوی سازگار، بە کانیش دڵخۆش بوون. بە هاتنی میستەر ڕیچ، ئەوان ساحێبی کەرەم و فەزەڵن، دیسان لە وێشەوە، بۆ ناو ئیمارەتی ئەردەلان و لای خانمە مەستوورەی، بەڵام مخابن تەمەن ڕێگر بوو لە بەردەم گەشتەکەی ڕیچ. خۆ گەشتەکەی لە پێشدان، ئەویش خەیاڵ بوو، دواتر کردنی بە ڕاستی.
سەفەرەکەی "ئەندرێ مارلۆش،" کیشوەربڕ بوو لە ناو نەتەوە و وڵاتی جیاواز بوو.
سەفەرەکەی پێشەوا، جیاواز لە هەموو سەفەرە خەیاڵییەکانی تری بەر لە خۆی، لە ناو دەقی کراوە و فکرەی نوێوە، فکرەیەک، "پێشەوا" زوو

دەستی بۆ برد، بۆ ئەفریقیای خاکی ڕەش و مرۆڤە لچ پانەکان و پێست ئەستوورەکان؛ ئەوانەی کە هێشتا خەباتیان لە پێناو نان و ئازادیدایە.
بۆ سەرزەمینی ئەمریکای لاتینی پڕ لە ڕەنگ و نەخشەی جیاواز؛ مەگەر "کریستۆفەر کۆڵۆمبۆس"یش، لە یەکەم بەرکەوتنی بۆ ئەمریکا، سەری لەو جوگرافیا پانوپۆڕە سووڕما، کە تاکوو ئەو کات، قاچی ئینسانی مۆدێرنەتەی نەچووبووە سەر.
دواجار، "پێشەوا" لە تێکستێکیدا دەڵێت:-

"هێشتا ئێمە لە بیابانێک دەژین،
کە غەریبیمان بە خۆڵ دەنووسین و،
هەڵەش بە با دەسڕینەوە،
تاکوو ژیانمان تراویلکە بێت."

دەستخۆشی بۆ بەڕێزیان، بە هیوای بەردەوامی و سەرکەوتنی لە کۆی پڕۆژەکەیدا...

سینەمای "پووران درەخشەندە" لەسەر پرسەکانی منداڵان وردبوونەوەیەکی تایبەتی هەیە

مەنسوور جیهانی ـ "پووران درەخشەندە" خانمە دەرهێنەری ناسراوی سینەمای کوردستان بە لەبەر چاو گرتنی هۆگری و کەڵکەڵەی خۆی، بە وردبوونەوە لەسەر پرسەکانی تایبەتی منداڵان و مێرمنداڵان، هەوڵ دەدات دەلاقەیەکی نوێ بۆ نزیک بوونەوە بەوان پەیدا بکات.

"پووران درەخشەندە" لە زومرەی یەکەمین ئافرەتانی سینەماکاری سینەمای دوای شۆڕشی گەلانی ئێران ناوزەد کراوە کە کەڵکەڵەکانی کۆمەڵایەتی و فەرهەنگیی ئەو لە بیر و هزری هونەری و سینەماییەکەی پڕرەنگترە و لە چێکردنی بەڵگەفیلمەوە هاتۆتە نێو بواری ئامادەکردنی فیلمی سینەمایی.

درەخشەندە کە 11 فیلمی بڵیندی سینەمایی درامی و چەندین کورتە فیلم و بەڵگەفیلمی لە کارنامەی هونەریی خۆیدا هەیە، زیاتر لە هەر شتێک لەبەر ئەو هۆگری و کەڵکەڵەیەی کە بە پرس و بابەتەکانی منداڵان و مێرمنداڵان و چین و توێژە لاوازەکان و کەمئەندامانی خاوەن پێداویستی تایبەت لە کۆمەڵگادا هەیە، جێگای سەرنجە و زۆربەی رێکخراوەکان و دامودەزگاکانی پەیوەندیداریش لەبەر چالاکییەکانی رێزیان لەو گرتووە. کێشە و گیر و گرفتەکانی بنەماڵەکان و گەنج و لاوان بەشێکی دیکە لەو ئارێشە و ناکۆکیانەیە کە درەخشەندە وەکوو مەبەست و ناوەرۆکی سەرەکیی فیلمەکانی لەوانە کەڵک وەردەگرێت. تەڵاق و جیابوونەوە، گیرۆدەبوون بە مادە هۆشبەرەکان، بێکاری و نەخۆشی ئایدز، بەشێک لە کێشە و گیر و گرفتەکانی کۆمەڵگای ئێران بووە و هەیە کە “پووران درەخشەندە” بە باشی ئەوانەی ناسیوە و کردوویەتی بە چیرۆک و فیلمی سینەمایی.

“پووران درەخشەندە” دەرهێنەر، سیناریۆنووس و بەرهەمهێنەری تەلەڤیزیۆن و سینەما، ساڵی 1951ی زایینی لە شاری کرماشان هاتە دونیا. ئەو دەرچووی بەشی سینەما لە لقی دەرهێنان لە قوتابخانەی باڵای تەلەویزیۆن و سینەما لە ساڵی 1975 و خاوەنی لەوحەی شانازیی پلە یەکی هونەری هاوسەنگی بڕوانامەی دکتۆرا لە وەزارەتی فەرهەنگ و ئیرشادی ئیسلامیی ئێرانە.

درەخشەندە دەرهێنانی بەڵگەفیلمەکانی وەکوو؛ “پیشە دەستییەکانی ئێران”، “موسیقای ناوچەکانی ئێران”، “تاعوون” (لە ساڵی 1975 سەبارەت بە نەخۆشیی تاعوونی ساڵی 1949ی زایینی لە کوردستان)، “چوارشەمەی کۆتایی” (لە ساڵی 1976 سەبارەت بە چوارشەمە سووری)، “کانییەکانی ئاوی کانزایی رێگای هەراز” (لە ساڵی 1979ی زایینی)، “تەوژم، بەڕماڵ، راخەری نوێژ” (لە ساڵی 1979ی زایینی)، “چەرخەکان دەسووڕێن” (لە ساڵەکانی 1960 و 1961ی زایینی سەبارەت بە بابەتەکانی هەڵاوسانی ئابووری و داخرانی کارگەکان بە تایبەت ئێران ناسیۆناڵ)، “کۆڵانی بستراو”، “بڵووغ” و “شەوکەران” (لە ساڵەکانی 1970 تا 1972ی زایینی سەبارەت بە دیاردەی گیرۆدەبوون بە مادە هۆشبەرەکان لە ئافرەتان، پیاوان و منداڵان لە ئێران و پرسی قاچاخ کردنی مادە سڕکەرەکان و رێگاکانی بەرگریی کردن لێی)، “بەبری دۆڵی ئەوین”، “کانییەکانی دۆڵی سەنگستان”، “شەوبێ لە رۆژئاوا تا رۆژئاوا”، “رەسووڵ هێرکووڵی بچکۆلە”، “ملوانکەیەک لە قاسیدەک بۆ خۆشک” و “6 بووک بۆ ئامینە”ی لە ئەستۆدا بووە.

درەخشەندە چالاکیی سینەمایی خۆی وەکوو یەکەمین سینەماکاری ئافرەت

لە دوای شۆڕشی ئێران بە فیلمی سینەمایی “پەیوەندی” لە ساڵی 1985ی زایینی دەست پێکرد و پاشان “باڵندەی چکۆلەی بەختەوەری” (لە ساڵی 1987ی زایینی)، “تێپەڕین لە تەپوتۆز” (لە ساڵی 1987ی زایینی)، “کاتی لە دەست چوو” (لە ساڵی 1989ی زایینی)، “ئەوینی بێ سنوور” (لە ساڵی 1997ی زایینی)، “مێمێک لە بادا” (لە ساڵی 2001ی زایینی)، “خەونی خووساو” (لە ساڵی 2005ی زایینی)، “منداڵانی ئەبەدی” (لە ساڵی 2006ی زایینی)، “بیست” (لە ساڵی 2007ی زایینی وەکوو بەرهەمهێنەر)، “فیلمی تەلەویزیۆنی پیشەییەکان” (لە ساڵی 2008ی زایینی)، “ئەو خەونانەی کە درێژەیان هەیە” (لە ساڵی 2009ی زایینی)، “فیلمی تەلەڤیزیۆنی گوڵبەهار” (لە ساڵی 2011ی زایینی وەکوو بەرهەمهێنەر)، “بێدەنگ! … کچەکان هاوار ناکەن” (لە ساڵی 2012ی زایینی) و “لەژێرمیچی دووکەڵاویدا” (لە ساڵی 2016ی زایینی) لە کارنامەی سینەمایی خۆیدا تۆمار کردووە.

“پووران درەخشەندە” ئەندامی ئەنجومەنەکانی سینەماکارانی ئافرەتی ئەمەریکا (WIF)، دەرهێنەرە سەربەخۆکانی ئەمەریکا (IFP) و هەروەها ناوەندی نێونەتەوەیی فیلمی منداڵان و مێرمنداڵانی یونێسکۆ (CIFEJ)یە.

ئەو لە ماوەی ساڵانی کار و چالاکیی خۆیدا چەندین شانازی زۆری بە دەستهێناوە لەوانە؛ خەڵاتی “پەپوولەی زێڕین”ی باشترین دەرهێنانی فیلمی بڵند لە بیست و یەکەمین خولی فێستیڤاڵی فیلمی منداڵان و مێرمنداڵان، خەڵاتی “مەشخەڵی زێڕین” لە دووهەمین فێستیڤاڵی فیلمی نابەرپرسیارەکان لە کۆریای باشوور بۆ فیلمی “باڵندەی چکۆلەی بەختەوەری”، “دیپلۆمای شانازی” لە سێهەمین فێستیڤاڵی فیلمی “ئافرەتان”ی ئەرژەنتین بۆ فیلمەکانی “باڵندەی چکۆلەی بەختەوەری” و “کاتی لە دەست چوو”، “لەوحەی زێڕینی باشترین فیلم و دیپلۆمای شانازی” باشترین دەرهێنان لە شەشەمین فێستیڤاڵی فیلمی فەجر بۆ فیلمی “باڵندەی چکۆلەی بەختەوەری” لە ساڵی 1987ی زایینی و تەندیسی باشترین فیلم لە روانگەی بینەران بۆ “بێدەنگ! … کچەکان هاوار ناکەن” لە سی و یەکەمین خولی فێستیڤاڵی فیلمی فەجر.

درەخشەندە لە دەگمەن سینەماکارانی ئافرەتە کە لە دەیەی 1980ی زایینی هاتە ئەم بوارەوە و رەنگدانەوەی پرس و بابەتەکانی منداڵان و مێرمنداڵان تایبەت بە تێڕوانینی تێکەڵاو بە هەست رەنگە بتوانرێ خاڵێکی دیار و بەرچاوی داهێنانی هاوبەشی فیلمەکانی بزانرێت. زیاتر لە هەر شتێک کەڵکەڵەی پرس و بابەتەکانی منداڵان و مێرمنداڵان لە لایەنە جۆراوجۆرەکانەوە و لە ریزی خاڵی داهێنەرانەی

هاوبەشی بەرهەمەکانی ئەو دێتە ئەژماردن. ئەو لە زومرەی ئەو دەگمەن دەرهێنەرانەیە کە لەگەڵ هەبوونی هەموو پشت گوێ خستنەکان و سەرنج نەدان و بەربەستەکان بۆ ژانری منداڵ و مێرمنداڵ؛ هێشتا هەر لەم بوارەدا چالاکی دەکات.

درەخشەندە بە وردبوونەوە لەسەر پرس و بابەتەکانی تایبەتی منداڵان و مێرمنداڵان هەوڵ دەدات، دەلاقەیەکی نوێ بۆ نزیک بوونەوە بەم چینە خەسار پێگەیشتووەی کۆمەڵگا پەیدا بکات کە بە هەڵبژاردنەکانی ئەم سینەماکارە، بۆ خۆیان بە چەشنێک تایبەتتریش دەبن. ئەو لە ئەژمارێکی بەرچاوی بەرهەمەکانیدا باسی کەند و کۆسپەکان و گیر و گرفتەکانی ئەو منداڵان و مێرمنداڵانە دەکات کە لە ئێش و ئازاری زەین و مێشک و جەستەیان رەنج دەبەن.

سی و یەکەمین خولی فیستیقاڵی نێونەتەوەیی فیلمەکانی منداڵان و مێرمنداڵانی ئێران ICFF بە دەبیری و بەرپرسایەتی “عەلیڕەزا رەزاداد” لە رۆژانی 8 تا 14ی مانگی خەرمانانی 1397ی هەتاوی رێکەوتی 30ی ئۆگۆست تا 5ی سێپتەمبری 2018ی زایینی لە دوو بەشی نەتەوەیی و نێونەتەوەیی لە شاری مێژوویی ئیسفەهان لە وڵاتی ئێران بەڕێوەدەچێت.